

ЛЕЗГИ ГАЗЕТ

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чIал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

№ 16 (11129) хемис 25 – апрель, 2024 – йис

WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет «Дагпечатдин» киоскрай – 16 манат

Лезги чIалан сувар

Агъмед МАГЪМУДОВ

20-апрелдиз Эминхуьруьн юкьван мектебда, СтIал Сулейман дидедиз хъайидалай инихъ 155 йис тамам хъунин сергъятра аваз, лезги чIалайни эдебиятдай кьиле тухвай олимпиада хайи чIалан чIехи сувариз элкьвена. Мярекатда Кьиблепатан Дагъустандин 6 райондайни 1 шегъердай 50 аялди иштиракна. Абурун арада Ахцегъ, Докъузпара, Къурагъ, Мегъарамдхуьруьн, СтIал Сулейманан, Хив районрин, Дербент шегъердин 10-классра кIелзавайбур авай.

Эгер вилик йисара и олимпиада СтIал Сулейманан райондин администрациядин куьмекдалди «Лезги газетдин» редакциядини мергъяматлувилини «ЛЕКИ» фондунин тешкилзавайтIа, ци тешкилатчийрин жергейрик лезгийрин милли медениятдин федеральный дережадин автономияни (ФЛНКА) экечIанавай. И кардихъ галаз алакьалу яз, алай йисуз лезги чIалай кьуд лагъай сеферда кьиле тухвай «акъажунрин» кIвенкIвечи чкайрин къадарни 10-далай 15-дал кьван артухарнавай. Пулдин пишкешрин фонд 280 агъзур манатдиз барабар тир. Гаф кватай чкадал лагъана кIанда, гьукуматдин патай са куьмекни авачиз, жумарт, хайи чIалахъ рикI кузвай стхайрин кьуватралди тухузвай ихътин олимпиада Дагъустанда мад са миллетдини тешкилзавач. Гьакъикъатдани, эхиримжи йисара лезги районра образованидин хиле тухузвай мярекатрин (олимпиадаяр, конкурсар, викторинаяр) къадар аквадайвал гзаф хъанва. Гъалибчийриз, кIвенкIвечи чкаяр кьурбуруз пулдин хъсан пишкешарни гузва. И карди аялрик руьгъ кутазва ва чпин алакьун-

риз лайихлу къимет гузвайди гьиссайла, абур кIелунрин рекъай мадни вилик физ алахъзава.

Олимпиададиз атанвай гьурметлу мугъманрин арада РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Нариман Абдулмуталибов, РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министр Энрик Муслимов, СтIал Сулейманан райондин кьил Саид Темирханов, ФЛНКА-дин президент Васиф Гъасанов, «Лезги газетдин» кьилин редактор Мегъамед Ибрагъимов, «ЛЕКИ» фондунин векил Руслан Мегътиханов, машгур меценат Нариман Гъазалиев, журналист, жемиятдин векил Альберт Эседов, гьикаятчи, филологиядин илимрин кандидат Сардар Абил, СтIал Сулейманан райондин образованидин управленидин начальник Гьуьсейн Шихбабаев ва масабур авай. Мярекат Эминхуьруьн юкьван мектебдин директор Рагъман Османова ачухна ва олимпиада кьиле тухун патал гаф тешкилатчийриз гана.

Аялар 4 дестедиз пайнавай ва тапшуругъар тамамарун патал абуруз са сятни зур вахт ганвай. Тапшуругъар кьуд паюникай ибарат тир: «Текст-диктант», «Жуьреба-жуьре тапшуругъар», «Тестер» ва «Гафунин составдин разбор». Къазанмишиз жезвай баллрин вини къадар 115 балл тир.

Олимпиададин иштиракчийрин кIвалахриз къиметар «Лезги газетдин», «ЛЕКИ» фондунин ва ФЛНКА-дин векилри гана. Журидин председател «Лезги газетдин» кьилин редактордин заместитель Куругъли Ферзалиев тир. Тешкилатчийри къасухдай журидик мектебра лезги чIалан тарсар гузвай муаллимар кутунвачир.

Олимпиададин нетижаяр ихътинбур хъана: 1-чка - Рамиля Къанберова, Ме-

гъарамдхуьруьн райондин Филерин мектеб (30 агъзур манат); 2-чка - Сусанна Межидова, Хив райондин Захитрин мектеб (25 агъзур манат); 3-чка - Фатима Мингъажинова, Мегъарамдхуьруьн райондин Къуйсунрин хуьруьн мектеб (20 агъзур манат); 4-чка - Хадиджа Гъамзатова, СтIал Сулейманан райондин Агъа СтIал-Къазмайрин мектеб (18 агъзур манат); 5-чка - Шамсият Шихрагъимова, СтIал Сулейманан райондин Кулан СтIалрин мектеб (16 агъзур манат); 6-чка - Сумая Абдурагъимова, СтIал Сулейманан райондин Цмуррин мектеб (14 агъзур манат); 7-чка - Зиният Агъмедова, Докъузпара райондин Усугъчайдин мектеб (12 агъзур манат); 8-чка - Ульяна Байрамалиева, Мегъарамдхуьруьн райондин Хожа-Къазмайрин мектеб (10 агъзур манат); 9-чка - Гуьлнара Самедова, Ахцегъ райондин Цийи Усуррин мектеб (8 агъзур манат); 10-чка - Алина Керимова, Мегъарамдхуьруьн райондин Уружбайрин мектеб (6 агъзур манат); 11-чка - Абдулла Мегъамедов, Ахцегъ райондин Луткунрин хуьруьн мектеб (5 агъзур манат); 12-чка - Изабелла Шихнабиева, СтIал Сулейманан райондин Цийи Макъарин мектеб (5 агъзур манат); 13-чка - Зульфия Магъамадалиева, Къурагъ райондин Къумухрин мектеб (5 агъзур манат); 14-чка - Имран Эюбов, Докъузпара райондин Цийи Къаракуьредин мектеб (5 агъзур манат); 15-чка - Камилла Пашаева, СтIал Сулейманан райондин Вини СтIалрин мектеб (5 агъзур манат).

Къейд ийин хьи, кIвенкIвечи чкаяр кьур аялрин муаллимарни 5-10 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин пишкешриз лайихлу хъана. Идалайни гъейри, гъам аялриз, гъамни муаллимриз дипломар, ктабар ва маса савкъатар гана.

Нумрадай кIела:

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Садрани метлеб квахъдач

1941-йисан 21-июндиз Германиядин кьушунар, ислягъвили икьрарни чIурна, Советрин Союздин мулкаризни гъахъна. Германиядиз акси коалиция арадал атана. Адак Польша, Великобритания, Франция, Канада, Индия, Австралия, Новая Зеландия, Эфиопия, Дания, Норвегия, Бельгия, Нидерланды, Греция, Югославия, Монголия, США, Мексика, Бразилия, Ирак ва хейлин маса уьлквейарни акатна.

» 3

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Дагъви дишегълияр - дьаведин йисара

Ватандин ЧIехи дьаведин четин йисара 500-далай гзаф дагъви дишегълийри Хив райондин карханайра, майиштра звеноводар, бригадирар, фермайрин заведующияр, кIвенкIвечи дояркаяр, магъсулдарар яз кIвалахна.

» 4

ЧИАЛ

Манияр туш, дердияр я...

КIар райондин са хуьрай згъли дишегъли райондин гъакимрикай садан кьилив вичин дерди гъаз фейила, а векилди адаз икI лагъана: «Вун захъ галаз гьукуматдин чIалал рахух, пехърен чIалал ваъ». Ихътин гъакимривай ватанпересвал гьикI кIан хуьрай?

» 5

УЬМУЬР

Иви гун - инсандин уьмуьр кьутармишун

КIарабдин мефтIедин доноррин федеральный регистрдик экечIун патал гъар са касдивай вич яшамиз жезвай шегъердин иви гудай станциядай лазим малумат къачуз жеда. Ивидин рак диагноз эцигай гъар са азарлу патал кIарабдин мефт гудай донор вич яшамиз жезвай региондай хьун важиблу я.

» 6

МЕДЕНИЯТ

Гъасанов яни, Кажлаев?

Готфрид Алиевичан руьгъдиз гьурмет авун яз, Дагъустандин сад лагъай милли балет 1945-йисуз кхъенвай «Къара-чач» тирди рикIел хуьн. И кIвалах гъакъикъатда тестикъаруник чи республикадин композиторрин Союзди вичин пайни кутунайтIа, ажеб хъсан кар жедай.

» 9

СПОРТ

Виридалайни хъсан тренер

«Футболдин федерация» ДРОО-ди Мегъарамдхуьруьн райондин футболдин «Леки» командадин тренер Тофик Къадимов Дагъустандин футболдай чемпионатдин 2023-йисан сезондин виридалайни хъсан тренер тирди диплом гуналди тестикъарнава.

» 12

Цийи кьайдада

Агьмед МАГЪМУДОВ

Саласа юкьуз Махачкьалада РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован регьбервилек кваз «Дагъустандин муниципалитетрин Совет» Ассоциациядин правленийин заседание кьиле фена. Ана РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин регьбер Алексей Гьасанова, шегьеринни районрин кьилери, чкадин самоуправленийин органрин, жемиятдин тешкилатрин векилри иштиракна.

Мярекатдин эвел кьилин республикадин премьер-министрди Дагъустандин Кьил Сергей Меликован патай виридаз 21-апрелдиз кьейд авур Чкадин самоуправленийин югь мубаракна, виридахь агалкьунар хьун алхишна.

«Гьар юкьуз агьалийрихь галаз сих алакьада аваз, гьукумдин кьурулушрин куьмекдалди, куьне республикадин шегьеррани районра яшайишдин

кар алай месэляяр гьалзава. Шад жедай кар я, РФ-дин Президент Владимир Путинан Указдалди, Ботлих, Сергокьала, Хасавюрт ва Чарода районри кьилериз «Россиядин Федерациядин чкадин самоуправленийин лайихлу кьуллугьчи» лагьай гьурметдин тварар ганва. Им куь гьар йикьан зегьметдиз вини дережада аваз ганвай кьимет я. Мубаракрай!», - лагьана А. Абдулмуслимова.

Муниципалитетрин кьилерин кьвалахдин менфятлувилай рахадайла ада кьейд авурвал, гьар юкьуз чкадин самоуправленийин органрин кьвалахдин гьакьиндай ахтармишунар кьиле тухузва. Цинин йисалай и кьвалах цийи кьайдада тешкилдавал я. Алай вахтунда Дагъустанда шегьеринни районрин кьилерин кьвалахдиз кьимет гудай махсус рейтинг арадал гьанва. Адан куьмекдалди гьина кьвалах зайф ятла ва гьина вилек физватла, гьа кар тайинарда.

Заседанидин сергьятра аваз жуьреба-жуьре месэляйрин гьакьиндай чпин фикирар Алексей Гьасанова, Ассоциациядин председатель, Кьайтагь райондин кьил Алим Темирбулатова, Табасаран райондин кьил Мегьамед Кьурбанова ва масабур лагьана.

Гьакьини мярекатдал кьвалахдин жигьетдай тафаватлу хьайи шегьеринни районрин администрацийрин 40 векилдиз государстводин шабагарни вахкана. Абурукай 16 кас - «РД-дин муниципальный кьуллугьдин лайиху работник» лагьай тварциз, 2 кас - «Гьакьисагь зегьметдай» медалдиз, 4 кас Дагъустан Республикадин Гьурметдин Грамотадиз лайихлу хьанва.

Гегешдиз РД-дин Гьукуматдин сайтдай кьелиз жеда.

Кьимет гуда

Хийр ЭМИРОВ

Районрин ва шегьерин кьилерин кьвалахдиз гила муниципалитетриз желб авур инвестицийрин кьадардиз килигна кьимет гуда.

Муниципальный тешкилатрин регьберин кьвалахдиз ихьтин жуьредин кьимет гуниг теклиф 23-апрелдиз Дагъустандин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован регьбервилек кваз кьиле фейи оперативный штабдин заседа-

нидал РД-дин карчивилин ва инвестицийрин рекьай агентстводин регьбер Гьусейн Гьусейнова гана.

Абдулмуслим Абдулмуслимова и теклифдин тереф хвена ва ам РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядив агакьардайдакь лагьана.

«РД-дин муниципальный тешкилатрин кьилерин ва инвестицийрин векилдин (уполномоченный) кьвалахдин менфятлувили кар алай уьлчме тайинарун гьакьиндай» типовой проектдин кьарар гьазурнава.

Теклифзавайвал, адак кьуд нетижа кутаза: пуд йисан вахтунда муниципалитетдин тешкилатдин мулкуна уьмуьрдиз кечирмишнавай инвестицийриз талукь проектрин кьадар; гьилевай йисуз муниципалитетрин тешкилатрин мулкуна уьмуьрдиз кечирмишнавай ва пландик кутазавай инвестицийрин проектрин кьадар; пуд йисан вахтунда, алаатай йисав гекьигаила, муниципалитетрин тешкилатрин мулкар инвестицийрин проекттар уьмуьрдиз кечирмишун патал чара авур инвестицийрин кьадар; зонадин классификация гьисаба кьуналди, муниципалитетрин тешкилатра йисан вахтунда желб авур бюджетдин бур тушир инвестицийрин кьадар.

Кьейд авун лазим я хьи, заседанидин сергьятра аваз маса месэляйризи килигна: Дагъустан Республикадин государстводин гьукумдин ва чкадин самоуправленийин органри агьалийрин арзайриз жаваб гузвай гьалдиз; умуми образованидин идарайрин информациядин технологияр яратмишуниз; Дагъустан Республикада муниципальный стандар яратмишуниз; Дагъустан Республикада зирзидилдиз талукь гьалдиз.

Медениятдин ирс

Дагъустанда Белгороддин областдай атанвай аялри культурадин ирсинин имаратриз талукь яз члугунавай шиклрин выставка ачухна. Экспозициядиз региондин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимов килигна.

«Махачкьалада, Милли библиотекада, памятникар ва тарихдин чкаяр хуьнин международный югь сувар хьиз кьейд авунин сергьятра аваз аялрин шиклрин аукцион кьиле физва. Шиклрай Дагъустандин архитектурадин памятникар, тарихдин мет-

леб авай имаратар, чкаяр аквазва», - малумарна региондин гьукуматдин пресс-кьуллугьди.

Кьейд ийизвайвал, аукциондал кьазанмишай такьатар Белгороддин агьалийриз рекье твада.

«Эгер Белгороддин областдай атанвай аялри кье чи республикадихь галаз алакьа авай чкайрин шиклар члугузватла, абуру чпин фикирар гьа шиклра кьалурзаватла, ида аялрин рикле Россиядин Федерациядиз ва гьар са региондиз авай кланивилин гьиссер кьалурзава. И мярекатда иштиракзавай виридаз за

сагьрай лугьзува. Чи республика мугьманар хушдиз кьабулуналди, клева гьатайбуруз куьмек гуналди машгьур хьанвайди я. Чна умуд кутаза хьи, мугьманвилди атанвай аялар дагъустанвийри чеб кьабулнавай гьалдал рази яз амукьда. Инанмиш я, инлай кьулхьни абур Дагъустандиз кьведа, абуруз ина юлдашар, дустар жеда», - лагьана иштиракчийрин вилек рахадайла Абдулмуслим Абдулмуслимова.

Алай вахтунда Дагъустанда Белгороддин областдай атанвай 500-лай виниз аялри ял язава, кьелзава.

Кьилин редактордин гаф Фикирар сад туш

Мегьамед ИБРАГЪИМОВ

Дагъустандин халкьдин шаир Стал Сулейманан 155 йис тамам хьунин сергьятра аваз республикадин жуьреба-жуьре шегьерани районра цлудралди мярекатар кьиле физва. Идалай гьейри, XX асирдин Гомеран юбилейдиз талукь мярекатар кьиле тухунин жигьетдай республикадин дережадаваз махсус планни кьабулнава. Ам тамамдиз кьилиз акьудун региондин Гьукуматдин векилрин гьузчивилик ква.

Республикадин дережада аваз тешкилзавай мярекатриказ райтига, абурукай сад Махачкьаладин кьилин майдандал ачухнавай Стал Сулейманан шиклрин выставка я. Гьакьикьатдани, вижевай, фикир желбдай выставка хьанва. Чехи кьулрал алкьурнавай шаирдин жуьреба-жуьре йисара янавай шиклар, художникри члугунавай суьретар яргьа амаз, хьат хьана чир жезва. Выставкада тамашачийриз теклифнавай суьретрин арада XX асирдин Гомеран яру шалвар, кьилел яру рангунин хьама ва гьилени пьапрус авай суьрет ава. Дагъустандин бязи телеграм-каналра выставкада ихьтин суьрет эцигун кутуг тавур кар яз гьисабна ва тешкилатчийр меземмет авуна. «Лезги газетдин» редакциядизини и суьретдин патахьай наразивал кьалуриз атайбури хьана, зенгер авурбури.

Выставкада и суьрет эцигуниз аксибуру и кар пьапрус члугунин жигьетдай таблигьат тухунин барабар ийизва. Ихьтин фикирдал алайбурун тлалабуналди чна Махачкьаладин администрациядиз чар рекье туна ва и месэладин гьакьиндай баянар гун, наразивилер арадай акьудун патал шаирдин гьиле пьапрус авай суьрет маса шиклдалди эвезун теклифна.

Чи чарчиз Махачкьаладин администрациядин медениятдин управленийин (и идара выставкадин кьилин тешкилатчи я) начальник Ф.Абалаеван кьул алай жаваб хтана. Ана кьейднавайвал, выставка гьазурдалди вилек тешкилатчийри живописдин, искусстводин, эдебиятдин гьавурда авай пешекаррихь галаз меслятарна. Шиклрин, суьретрин гьакьиндай абурукай садани ихтилат физвай суьрет выставкада эцигун герек туш лагьанач. Жавабдай гьакьини малум жезвайвал, шаирдин гьиле пьапрус авай суьрет гьеле адал чан аламаз машгьур художник Муэддин Араби Джемала члугуна. «Аквар гьаларай, Стал Сулейман гьиле пьапрус кьуна ацукьун Араби Джемалан яратмишунин фикир тамамдиз кьилиз акьудун патал герек тир. Шаир вични художникдин нетижадал рази хьанай», - кьейднава а чарче.

Амма Стал Сулейманан Кьвалин-музейдин илимдин кьуллугьчи Фейзудин Мамедова «ВКонтакте» соцсетда авай вичин аккаунтда кьизивайвал, гуя XX асирдин Гомеран чан аламаз Араби Джемала члугурди я лугьзувай и суьретда шаирдал яру рангунин шалвар хьун гьакьикьатдив кьазвай кар туш. «Завай яру рангунин шалвар алай яш хьанвай дагьви фикирдиз гьиз жезвач, я ахьтин шалварни адахь садрани хьайиди туш. Суьрет художникди шаир кьейдалай кьулухь арадал гьана, ам Стал Сулейман аксурди туш. Араби Джемала Стал Сулейманан чан аламаз маса суьрет члугуна, ам алай вахтунда Тахо-Годидин тварцихь галай Милли музейда ава...», - кьейднава Ф. Мамедова.

Адан фикирдалди, суьретда Стал Сулейманан кьилел алай яру рангунин хьамани гьакьикьатдив кьазвач. «Аквар гьаларай, я яру ранг суьретчинди рикл алай ранг тир, я и ранг пролетариатдин кьилин ранг хьуниз килигна, художникди шаирдал яру шалварни хьама алукина...», - хьенва Кьвалин-музейдин илимдин кьуллугьчиди.

Гьа са вахтунда ихтилат физвай суьрет выставкада кар алайбурукай сад яз гьисабзавайбури ава. Мисал яз, са шумуд члалал акьатзавай «Эдебиятдин Дагъустан» ва «Кард» журналрин кьилин редактор Мурад Агьмедова кьейдзавайвал, суьретдик рехнеяр кутазвайбуру кьве куклушдик - чехи шаир Стал Сулейманакни чехи художник Араби Джемалак хуькуьрзава. Тамам асир алаатайла Стал Сулейманан пьапрус члугунин жигьетдай таблигьат тухузва лугьуз, тахсир кутаза. «Стал Сулеймана вичин эсерра девирдин нукьсанар русвагьзавай, хьсанвилер авуниз эвер гузвай, вичин ватангьлийриз куьмекзавай, миллионралди инсанрин риклериз таьсирзавай царарал чан гьизвай... Сулейман халис ватанперес ва дагъустанвидин руьгь кьвай дагьви тир...», - лагьана М. Агьмедова.

Махачкьала шегьердин тарихдин музейдин директор Наида Дибировади суьретдин тарих чир тавунмаз жуьреба-жуьре майданра адакай жемиятдиз зарар авай «объектикай» хьиз рахун дуьз кар тушиз гьисабзава. «Сифте нубатда месэладай кьил акьудун герек я. И суьрет вири республикадин, Дагъустандин гзаф миллетрикай ибарат халкьдин дамах я. Ам Стал Сулейманан живописдин суьретрикай я. Ахьтинбуру лагьайтла, 3-4 я авайди. Гьавилрай и суьретар ядигарар хьиз хвена кланда...», - кьейдна Н. Дибировади.

Винидихь гьанвай делилрай, кьиметрай, веревирдерай якьин жезвайвал, садбуру гьиле пьапрус, яру шалварни яру хьама ала лугьуз, Стал Сулейманан и суьрет выставкада маса шиклдалди эвезун, муькуьбуру адак хуькуьр тавун теклифзава. Пуд лагьайбуру, и суьретдиз маса патахьай килигзава. Мисал яз, Вини Сталприн мектебда лезги члалан муаллим Миняят Муталибовадиз и суьретдай тарих аквазва. Адахь галаз рази тахьунни дуьз туш, гьикл лагьайтла, суьретдай гьакьикьатдани Сулейманан хурдал алай Ленинан орден, ам ацукьнавай лезги гам, XX асирдин Гомер вич... аквазва.

Куьне гьикл фикирзава, гьурметлу газет кьелзавайбуру?

Чехи Гъалибвилини - 79 йис

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Дуьньяда зурба, къудратлу, кесиб халкъарин тереф, вири алемда ислягъвилини деб хуьзвай, душманри вил къязавай уьлкве тир СССР чуклурадалай гуьгъуьниз пара дегишвилер, чебни пис патахъ, арадал атана. Иллаки - Европада. Нахъ дустар, стхяр тир уьлквейер саки душманриз элкьвена. Абуру чеб СССР-дин куьлгедикай азад хъайндай къуна ва катиз-калтугиз, сада-садалай алудиз НАТО-дин къармахра туна. Гъилгъиле аваз абурун азадвални квахъна. Яргъай туб юзурзавай США-дикай, НАТО-дин блокдикай къурху аваз чпин халкъар сиясатдин, экономикадин, яшайишдин, медениятдин рекъай клева, есирда туна. Гъа са вахтунда чпиз гзаф крар, бурхар гъалал авур Россиядиз акси сиясат тухунал элячъна. Фашистрин Германиядин винел къачур Гъалибвални тарихда тахъай вакъиа хъиз къалуриз алахъзава. Идан гъакъиндайна Рагъакидай патан политикри, СМИ-ри ва бязи руководителри гузвай баянри шагъидвалзава. Абуру пара итижлур, фикир гана ва метлеб худна къанзавай бур я.

Рейхстагдал Яру Пайдах хкажай 1945-йисуз вири дуьньяда СССР ва Генералиссимус Иосиф Сталин гъалибчиар ва фашистар къанлуяр яз гисабзавай.

1961-йисуз СССР гъалибчи я, амма Сталин са акъван хъсан кас туш, фашистар къанлуяр я, анжах абурун арада дуьз инсанарни авай лугъузвай. Ихътин къимет гунихъ себеб авай. Амалдалди, оборонадин министр ва маса генералар, политбюродин членар вичин патал члугуна, уьлкведин къилиз атай Хрущева, Сталин русвагъвилек кутуна. СССР социализмдин уьлквейрин регъберин ихтибардайни аватна.

Садрани метлеб квахъдач

1991-йисуз къиметар терсебабуруз элкьвена: СССР гъалибчи туш, Сталин къанлу я, нацистар писбур туш, амма абурун арада къанлуяр авай лугъудай бур хъана.

2000-йисуз Рагъакидай патан политикри тарихдин вакъияр чпиз къани патахъ элкьурна. Абурун къиметар-тапарар тарихдикай хабар авайбурун къил михъиз элкьурдай бур тир. Килиг абуру гъинихъ ялнатла: СССР оккупант, Сталин къанлу, немсер хъсан бур я. Эгер Сталин авачиртла, немсерин арада къанлуярни жедачир.

2007-йисуз Рагъакидай патан СМИ-ри дуьздак акъудай малуматар лап алчах бур, гъакъикъатдихъ галаз ерли къан тийизвай бур, тарих михъиз тахъай мисалзавай бур тир. СССР оккупант я. Эгер США-дин куьмек агак тавунйтла, СССР магълуб жедайди тир. Сталин залум я. Немсер анжах чеб хуьн патал дяведик экечна.

2021-йисан баянар тапарин лап вини къил я. Чи душманрин гафаралди, Дуьньядин къвед лагъай дяведик цай ва концлагерар кардик кутурди СССР я. Немсер СССР-дин вилик пад къаз алахъна.

Ихътин табигъат Рагъакидай патан хейлин уьлквейра, США-да, Канадада ва масанрани югъ-къандавай тухузва. Махсус институтрин, идарайрин, чинебан организайрин къуллугъчийри тешкилнавай и къвалахди акъалтзавай ва жегил несилдин къилер акадарзава. Абурукай члуру, тапан гъакъикъатдин иесияр ийизва. Гъавилляй абуру Россия агрессор я лугъуз ийизвай гъараюнар михъи гъахъ хъиз къабулзава.

Инал машгъур полководец, маршал Георгий Жукован гафар рикел хун герек къвезва. Берлин къачур, рейхстагдал Яру Пайдахди леле гузвай члавуз ада маршал Рокоссовскийдиз аяндарвилдин гафар лагъанай: «Чна абуру фашизмдикай азадна, амма абуру чаз и кар садрани багъишдач».

Эхъ, багъишни ийизвач. Украинадин миллетбазар, нацистар гъиликна, вилик кутуна, Россия барбатлиз, ададалай къисас вахчуз къанзава. Германиядиз, Франциядиз,

Румыниядиз... США-ди, Великобритания-ди, Канадади ва маса уьлквейри миллетбазар яракъралди, пуларалди, къанлуяралди таъминарзава. Са рахунни алач, Наполеоналай, Гитлералай алакъ тавур крар абурулайни алакъдач. 1945-йисуз советрин халкъди, Яру Армияди фашистрал гъик гъалибвал къазанмишнатла, гилани Россиядин Яракълу Къуватри, гзаф миллетрикай ибарат халкъдин куьмекни галаз, душманар клудда, Урусатдин виликан чилер ва агъалияр миллетбазрикай азадда.

Гъар йисуз тикрар жезвай кар я, Гъалибвилини сувар мукъвал хъуниди Рагъакидай патан Европадин ва гъаки маса континентрин бязи уьлквейра Дуьньядин къвед лагъай ва Ватандин Чехи дявейрин нетижаяр шаклувилек кутузвай бур, фашизмдал къачур Гъалибвилини метлеб агъузариз къанзавай бур, СССР-дин (Россиядин Федерациядин) халкъарин ва Яру Армиядин агалкъунар кваз такъазвай бур, тарихдин чинар чпиз къанвал хъин хъийиз алахъзавай бур, масакла тежедайла, фашизм терг авур игитриз хкажнавай памятникрилай къисас вахчузвай бур гзаф жезва. Ни вуч авуртани, лагъайтани, 79 йис идалай вилик, Сталин къиле аваз къачур Гъалибвал хъендик кутаз жедайди туш. И важиблу гъакъикъатдикай чна къенин ва къвезмай несилризни ачухдиз лугъун лазим я.

Дуьньядин къвед лагъай дяведик цай кутурди СССР я лугъузвай бурун рикел хун лазим я. 1939-йисан 1-сентябрдиз Гитлеран Германиядин къушунар Польшадиз гъахъна. Идаз акси яз Великобританияди ва Францияди Германиядиз дяведин гъерекатар малумарна ва лугъун герек я хъи, Дуьньядин къвед лагъай дяведик къил кутуна. Евразиядин ва Африкадин мулкъара къиле феий дяведин женгера а вахтунда дуьньяда авай 74

ватар терг авун». Гъа са вахтунда Гальдера вичин дневникра са шумудра къейднава: «Дяведикай къил баштан авун патал Россияди вири крар ийида. Урусри садрани дяведик къил кутадач».

Къенин тарихчийри ихътин чешмеяр къевирзава, винел акъудзавач. Гитлера илитлай дяве чи халкъар патал лап мусибатдинди хъана. Ам са шумуд чкадал пай жезва. Немсерин сифтегъан гъужум 1941-йисан июндин, июлдин варцара къиле фена. Италиядин, Румыниядин, Словакиядин, Финляндиядин, Венгриядин къушунарни алава хъханвай Германиядин армиярин вилик пад къун лугъуз тежедай къван четин акъвазна. Яру Армиядин частар, душмандиз лап пис ягъунар къазвайтани, къулухъ члугуниз мажбур хъана. Фашистри Орш, Витебск, Кеферпатан Молдавия, Рагъакидай патан Украина, Белоруссиядин са пай, Литва, Латвия, Эстония къуна.

Августдиз, сентябрдиз гатлунай къвед лагъай гъужумдин немсериз вилик фидай, СССР-дин гзаф мулкар къадай мумкинвал гана. Фашистрин гъиле Новгород, Гатчина, Шлиссельбург гъатна, Ленинград галкъада туна. Ахпа немсер Смоленскдиз, Ельнодиз, Кишиневдиз, Одессадиз, Донбассдин мулкардиз гъахъна.

1941-йисан зул, къуьдни Яру Армия ва СССР-дин гъукумат патал пара заланди хъана. Гитлеран генералар пуд лагъай гъужумдив гатлуна. Германиядин «Цетр» армияри октябрдин сифте къилера Москвадихъ гъерекатна. Гудерианди регъбервал гузвай танкар Орелдиз гъахъна. Брянскдин ва Вязьмадин патарив советрин къушунар душмандин галкъада гъатна. Немсери 664 агъзур аскер есирда ва 1200 танк къуна. Старица, Ржевни фашистрин гъиле гъатна. Гъа са вахтунда немсери Крымни къуна.

Сталинград, Кавказ патални лап къизгъин женгер къиле физвай.

Ихътин четин гъаларай экъечлун патал Сталина, Жукова, Генеральный штабди, гъукуматдин, республикайрин, военный карханайрин гъар са руководителди чпелай алакъдай къван вири крар авуна. Армия алава аскералди, бес къадарда яракъралди, техникадалди, самолетралди, танкаралди, парталралди, ризкъидалди ва маса шейэралди таъминарна. Москвадин къаник, Курскдин къваларив, Сталинград, Кавказдин республикайр патал къиле феий женгера Яру Армияди Гитлеран къушунрин къулан тар хана, абуру къулухъ члугуниз мажбурна. Гъа инлай Советрин Союздин ва Европадаин уьлквейрин мулкар фашистрикай азад авунни гъерекатдив эгечна.

1945-йисан 16-апрелдиз Белоруссиядин 1 лагъай (Г. Жуков) ва 2 лагъай (К. Рокоссовский), Украинадин 1 лагъай (И. Конев) фронтри акатзавай къушунар Берлиндин операциядив эгечна. Чи къушунрин къудрат, гъевес, игитвал, душман вичин магъарада куькварунин къаст акъван екеди, зурбади тир хъи, 23 юкъуз (16-апрелдиз 8-майдалди) фашистар терг ийиз, 220 километрдиз виликди фена. Проекторрин экверал советрин 150 танк ва пияда къушунар Берлиндал сукулмиш хъана. Къуд йикъан лап къизгъин женгерилла гъуьгъуьниз Берлин галкъада туна, немсерикай са шумуд виш агъзур кас есирда къуна.

Вичин генералрилай пара нарази тир Гитлера капитуляция хиве къазвачир. Ада сад-садан гъуьгъуьналлаз сенгеррал аяларни, къуьзубурни рекъе твазвай. «Берлин хвена къанда лугъуз буйругъар гузвай. Амма 26-апрелдиз советрин къушунар Берлиндин куьчейриз гъахъна. 29-апрелдиз рейхстагдал гъужумна ва 30-апрелдиз адан куьклушдал Яру Пайдах хкажна. Им Гитлер «капут» хъана лагъай чал тир. Мадни са кар къин я, 1945-йисан Гъалибвилини метлеб садрани квахъдач, я ам чи халкъари садрани рикелалай алуддач.

Рикелалай ракъурдач

Зоя АЛИМЕТОВА,
Мегъарамдхуьруьн райондин
Къуюстанрин мектебдин
лезги чаланни литературадин
муаллим

Дуьньядал виридалай пакбур сад - диде, сад Ватан я. Гъар са кас вичин Ватан хуьз гъазур я. Мегъарамдхуьруьн райондин Къуюстанрин хуьрени гъахътин рухвар хъана. Ахътинбурукай сад Алиев Султанмежид Угунбегович тир. Са шумуд сеферда ажалдин къармахрай акъатай къегъгал хва къвачер галамачиз хуьруьз хтанай.

Алиев Султанмежид 1906-йисуз кесиб хизанда дидедиз хъанай. Ам лежбер тир. Ада колхозда къвалахзавай ва вичин майишат вилик тухузвай. Султанмежидхад регъуд аял авай. Ватандин Чехи дяве башламишдалди, ам фермадин заведующий тир. 1941-йисуз ам дяведиз тухвана. Аскерди Москвадин ва Смоленскдин патарив хъайи женгера штиракна.

Мекъи вахт тир. Аскерри тама чилин къазмада ял язавай. Султанмежид лапрус члугъаз экъечнавай. Хабарсуз цавай немсерин бомбардировщикар атана, къазмадал бомбаяр вегъена. Вири аскерар телеф хъана, амма Султанмежид са патахъди гадар хъана. Адал гъевечи хирер хъанай. Гъа и члавуз ам тама къанни са юкъуз я фу, я яд, я куьмек авачиз амуькнай. Масадакай чара тежедайди чир хъайила, ада вичи-вичиз куьмекнай. Юкъуз набататрин дувулар жагъуриз нез, йиф алуькыйла, тарциз акъахна, ават тавун патал вичи вич члулуналди тарцел кутлуна, ксудай. Вахт мекъиди хъуниз килигна, адан къвачер къаю тухвана. Гъикл ятлани, тама алерар галай килер къекъевезва хъанай. Абуру хирер хъанвай бур жагъузавай. Султанмежид абуру жагъана ва госпиталдиз хутахна. Госпиталда адан къвачер атанай. 1943-йисан эхирдай Султанмежид буба вичин ватандиз сад лагъай группадин инвалид яз рахкурнай. Хуьруьз хтай адан рикел хер хъана, вучиз лагъайтла, къваликай затни амачир. Пабни къуд аял къена, амай къве аялни миресрив гъай.

Вахтар алатна. 1952-йисуз гъукуматди адаз къве касдин чка авай машин ганай. Ахпа ада хуьруьн складдин заведующийвал авунай. Алиев Султанмежид Яру Гъетрен, Ватандин дяведин I ва II дережайрин орденрин сагъиб тир.

Султанмежид буба къвед лагъай сеферда Ифриз Абдулвагъабовнадал эвлениш хъанай. Ифриза дяведин вахтунда далу патаз зегъмет члугунай. Ам 1916-йисуз Къуюстанрин хуьре дидедиз хъанай. Дяведин вахтунда Ифриза яшлу итирихъ галаз Хасавюртдин ва Къизлярдин районар марфарикни жирикер окопар эгуьуьнай. Къвалахдилла гъуьгъуьниз абуру са чилин къазмада йиф акъуддай. Сад-садак агатна, чими ийидай. Са тике фу къазанмишун паталди абуру экуьнилай няналди зегъмет члугвадай.

Дяведилай гъуьгъуьниз абуруз ругуд аял, чешнелу хизан хъанай.

Чи Ватандал гъамиша - михъи цав ва ислягъвал, акъалтзавай несилар Ватандин къадир авай бур хуьрай!

Чехи Гъалибвилини - 79 йис Дагъви дишегълияр - дядевдин йисара

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ, тарихчи,
писатель, РФ-дин СП-дин ва СЖ-
дин член

1941-йисан 22-июндиз чи ислягъ Ватандал чапхунчи Гитлеран фашистри хабарсуз веъена. 1941-йисан 19-июлдиз «Правда» газетдин сифте чиниз СССР-дин дишегълийрин паттай эвер гун акъатнай: «Фашизмдилдай гъейри дуньядин дишегълийриз маса душман авач! Чна вири къуватар сад авуна, фашизмдал гъалибвал къачун лазим я» гафарни авай ана.

Дагъустандин дишегълийри и эвер гунин тереф хвена ва Гитлеран чапхунчийрал гъалибвал къачуник чпин лайхлу пай кутуна.

Къве агъзурдалай виниз дагъви дишегълияр хушуналди фронтдиз фена, вири къуватар эцигна, къати женгера иштиракна, вагъши душманар тергна.

ИкI, Ахцегърин хуьрай тир Соня Мурсаловади Украинадин пуд лагъай фронтдин жергеяра аваз Молдавия, Румыния азад авунин къати женгера иштиракна. Ам Яру Армиядин къушунрихъ галаз Берлиндиз къван фена. Лянет хъайи Гитлеран магъара, рейхстаг къачудайлани ада вичин гъуналар къалурна.

Ватандин Чехи дядевдин четин йисара яшайишдин эвелимжи хилерикай сад тир хуьрун майишатда бригадирин, фермайрин, звенойрин кыле акъвазна, йифди-югъди къвалахиз, дишегълийри фронтдиз агъзур тоннралди тегил, як, чьем, нек, ниси, какаяр, емишар, бустандин майваар, дарманрин набататар ракъурна. Чкайрал аламай яру аскеррин хизанар, жемятарни хвена.

Ихтинбурукай яз Къасумхуьрун райондин (гилан СтIал Сулейманан район) КуркIур ва Ичин хуьрерин «Правда» колхоздин председател, ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиллиз лайихлу хъайи Жафарова Зарбафан, Докъузпара райондин Карл Марксан тIварунихъ галай колхоздин лапагрин фермадин заведующий Усманова Бикедин, Хив райондин Кирован тIварунихъ галай колхоздин парт-организациядин секретарь яз дядевдин фондуниз вичин цIуд агъзурралди пулдин такъатар, тегил, чими парталар фронтдиз рекъе тур Шалбузова Бесан, Агъа ЦинитIрин хуьрай тир, вичин жегъил гъуьл дядевдин феиила, адан къуллугъ, колхоздин бригадирвал ва гъуьгъуьнлайни ВКП(б)-дин Хив райкомдин дишегълийрихъ галаз къвалах тухудай отделдин заведующий хъайи Гъажиева Султанатан тIварар къаз жедат.

Ватандин Чехи дядевдин четин йисара 500-далай гзаф дагъви дишегълийри Хив райондин карханайра, майишатра звеноводар, бригадирар, фермайрин заведующияр, къенкъевичи даяркъаяр, магъсулдарар яз къвалахна. Кашан хуьрай тир Рамазанова Тавата къвалахда ва дядеда женг чIугвазвай аскеррин хизанриз куьмекар гунин карда хъсан нетижаяр къалурна. Ам жемятди чпин хуьрун советдин председателвиле хкъана.

Райондин Ургъа хуьре яшамаш жезвай колхоздин къенкъевичи Мирзоева Ракъуята 10 агъзур манат пул оборонадин фондуниз гана ва вири районгъелийриз дядевдин заем хкъиниз эвер гана.

Агъа ЗахитIрин хуьрун колхозчияр Гъуьсейнова Султанханума, Къурбанова Фатимата майишатдин къвалахарни ийиз, гъар сада 1000-дахъ агакъна сун гъуьлугътар, бегълеяр хана. Школада къелзавай вахар тир Гъуьруьятани Сел-

ми Умароври гъар сада 400 жуьт сун гъуьлугътар хана, фронтдиз рекъе туна.

Хуькварин ирид йисан школада гъуьлугътар, бегълеяр хурунин кружок ачухна. Ина рушарин кыле акъвазнавай жаван дишегъли М.Агъмедовади гъар кварталда 1300 жуьт сун гъуьлугътар, бегълеяр хана.

Межгъуьлрин хуьрай тир, гъуьл фронтда авай Алимгъамедова Лейлиди жемятдин собранидал къвале хуьзвай 400 килограмм къуьл душмандин хура акъвазнавай аскеррин аялриз, хизанриз гуьзайдакI малумарна ва чпихъ девлет, такъат авай районгъелийри ихътин куьмекар дарда авай хизанриз гун патал эвер ганай.

ЦIалрин хуьрун Ф.Энгельсан тIварунихъ галай колхозда зегъмет чIугур, чуьлдин ва фермайрин бригадирар хъайи жегъил дишегълияр тир Абдулаева Беса, Рустамова Гегъвера, Алиева Суваратан агъзур тоннралди тегил, як, чьем, нек, ниси, какаяр, хуьрун майишатдин маса продуктар оборонадин фондуниз рекъе туна.

И хуьрай тир Гъасанова Беса, Фатулаева Перихади, Усманова Гъуьруьхади, Велибегова Перихади гъар сада чпин рикIни жигер тир рухвар дядевдин рекъе туна. Югъди-йифди далу патан фронтда къвалахиз, чпин рухвариз, яру аскерриз цIудралди посылкаяр рекъе туна.

1942-йисан ноябрдин вацра фашистар Дагъустандин сергъятдиз муьк-ва хъана. Буйнакс шегъердин сергъятра душмандин яракълу къуватрин, техникадин вилик пад къун патал еке къанавар, окопар, дзотар атIуз гзаф районрай зегъметчияр рекъе гъатна. Хив райондай 300 кас кыле ВКП(б)-дин РК-дин къвед лагъай секретарь Юсуфов Рамазан ва политрук Митаров Багъдин аваз «Ярым почт» тIвар алай къураматдиз акъатна. Ина абуру лап четин шартIара планар хъсан ери аваз вахтундилай вилик тамамарна.

1942-йисан 25-декабрдиз ДАССР-дин Совнаркомди Хив райондин Даг-обкомдин ва Совнаркомдин гъилий-гъилиз къведай Яру Пайдах ва пулдин пишкешар вахканай. Къейд ийин, 300 касдикай 120 кас дишегълияр тир.

Ватандин Чехи дядевдин йисара Хив райондай 500-далай виниз дагъви дишегълияр гъукуматдин шабагъриз лайихлу хъана.

Гъуьрметлу дагъвияр! Алай вахтунда США-дин, НАТО-дин, Евросоюздин чIулав ниятар авай дядекар, залум жаллатIриз чпин къацIай планралди чи адалатлу, сад тир Ватан - Россия чпин пацук кутаз къанзава.

Чи къагъриман халкъди, яракълу къуватри Президентдин эвер гун яз чи Ватан, халкъар хуьн патал тухузвай СВО-дин дядевдин серенжемар гъахъ-лубур ва вахтунда къабулнавайбур я.

Гъаки хъайила, Ватандин Чехи дядевдин йисара хъиз вири сад, тупламиш хъана, СВО-дин серенжемда иштиракун, гъар са касди вичелай алакъдай куьмекар гун, алча душманрал гъалибвал къачуник еке пай кутун чи вилидан эвелимжи буржи я.

Дирибашбур

Хийир ЭМИРОВ

Украинадин миллетбазрикай Донецкдин, Луганскдин, Запорожьедин, Херсондин мулкар азад авун патал кыле тухузвай серенжем эхирдиз къевезвай хъинди я. Зеленскийди ва адан гъилибанри дяде ийидай я яракъар, я бес къадарда аскерар, я пулдин такъатарни амачирдакI чпин «халуьриз» шикаятзава, абурувай куьмек тIалабзава. Украинадин «военный машин» къарада акIанвайди аннамашнавай «халуьри» анжах къуру гафаралди куьмек гуьза. Ихътин гъаларикай менфят къачуна, Россиядин къушунри миллетбазрин гъилий са-са хуьр, шегъер ахкъудзава. Махсус серенжемда чи ватангъелийрини чпин буржи намуслувилелди тамамарзава ва женгера дамахдай, гъейранвалдай игитвилер къалурзава. Гъукуматди ва шегъерин, районрин муниципалитетри къегъал рухварин ва абурун хизанрин гъакъиндай датIана къайгъударвалзава. Идан гъакъиндайни агъадихъ чна гуьзай материалри шагъидвалзава.

СтIал Сулейманан район

Гъилевай йисуз райондай 11 касди чеб махсус серенжемдиз ракъурунин гъакъиндай уьлкведин оборонадин министерстводихъ галаз икIрар кутIунна. Абурун арада Къасумхуьрелай тир 50 йисан яшда авай

старший сержант **Рамиз МЕЛИКОВНИ** ава. Жегъил вахтунда ада Тажикистанда сергъятдихъ галаз алакъалу частара къул-

лугънай. Дядевдин гъерекатрин ветеранди Ватандиз вичин куьмекни гереказвайди гъиссна. Уьлкведин итижар хуьн ада вичин хуси буржи яз гъисабзава.

Махсус серенжемдиз рекъе твадалди Рамиз Меликов СтIал Сулейманан райондин кылин жемятдин хатасузвал хуьнин рекъай заместитель Абуталиб Фатулаева къабулна. Адахъ галаз яшайишдин, хизандин меслаьрикай суьгъбетна.

Уьлкведин къегъал, дирибаш рухварин четин шартIара миллетбазрихъ галаз женг чIугвазвай, мулкар азад хъийизвай вахтунда къвале ачухна гуьзетун лайихлувал туширди къейдна Р. Меликова.

Ихътин ватанпересвал къалурзавай, Ватандин итижар хуьз гъазур касдиз Фатулаева сагърай лагъана, ам СВО-да къуллугъзавай ксариз ва абурун хизанриз яшайишдин рекъай гуьзай куьмекдин гъавурда туна. Ада Рамиз Меликова мергъяматлувили «Умуд» фондунин патай 100 агъзур манат пул вахкана ва къегъалдихъ мягъкем сагъламвал хуьн, махсус серенжемда хъсандиз къуллугъун, сагъ-саламатдиз хайи макандиз хтун алхишна.

Рамиз Меликова СВО-да авай дирибаш рухварин ва абурун хизанрин патухъай къайгъударвал чIугвазвай райондин администрациядиз, «Умуд» фондуниз сагърай лагъана.

* * *

Курхуьрун библиотекада махсус серенжемдин иштиракчи Мирзекеримов Шабанахъ галаз агъалияр гуьруьшмиш хъана.

ИкIрардин бинедаллаз къуллугъзавай аскерди Херсон областа Россиядин къушунрихъ галаз вичин вилик эцигзавай везифаяр тамамарзава. ШартIар четинбур, женгер къизгъинбур ятIани, командирин тапшуругъар ян тагана кылиз акъудзава.

Хуьруьн культурадин къвалин директор

* * *

Зизикрин хуьрун библиотекадин заведующий Гуьльше Мегъамедовади дядевдин махсус серенжемда иштиракзавай Мегъамедкеримоврин хизандал кыл чIугуна. Абурун диде-бубади ихтилат авурвал, къве хъини - Артурани Заура - махсус серенжемдиз эгечIай гъа сифте йикъарилай миллетбазрихъ галаз женг чIугвазва. Абурун Чечня-

Тарлан Саругъланова къватI хъанвайбуруз Ш.Мирзекеримован тарифлу къуллугъдикай суьгъбетна, адан тIварцихъ чими келимар лагъана.

Библиотекадин заведующий Элина Саругълановади Украинада кыле тухузвай махсус серенжемда иштиракзавай вичирихъ сагъ чанар, женгера игитвилер ва гъалибвал гваз дидейрин патав хтун алхишна.

да арадал атай дядевдин гъерекатрин иштиракчиярни хъайиди я. Красноярскдин махсус везифайрин частара къуллугъзавай уьтквем рухварин гилани чпин везифаяр жуьртлувилелди тамамарзава.

Г. Мегъамедовади хизандиз сабурувал хуьн, къегъал рухвар саламатдиз къвализ хтун алхишна.

Манияр туш, дердияр я...

Мукаил АГЪМЕДОВ, Мегъарамд-хуьруьн район, Бут-Къазмайрин хуьр

Уьмуьрдин гурарин кларарай са къадар виниз хкаж хъанвайла, рекъе тунвай йисарин гьамгадай килигайла, зун ихътин фикирдал къезва: яраб лезги чал, милли руьгь, милли дамах, меденият, тарих, адетар амуькдатла? Яраб лезги миллет дуьньядин чинал аламуькдатла? Шаклувал гъунихъ, гьелбетда, себебар авачиз туш.

Эвелдай лугьун: мектебра дидед чал чирун патал бес къадардин сятер чара тавун, лезги района аялрин бахчайра мярекатар хайи чалал тухун тавун, аялрихъ галаз жуван чалал рахун тавун, вилик-кылик квай ксари чал хуьниз, еримлу авуниз лазим фикир тагун. Лезги чал кваз къан тийизвайилай, аялри ам чирун залан парция гьисабзава. Хейлинбуру лезги газетар, журналар кхьизвач. Чкадин телеканалри чалал талукь материалар тимил гъува.

Дагъустандин школайра дидеддин чал чирун патал 1-9-классра гьафтеда са сят, 10-11-классра 2 сят чара авунва. Къецепатан уьлквейрин чалар гъвечи классра гьафтеда 2 сятда, чехи классрани 3 сятда чирзава. Келунин программарикай Дагъустандин халкъарин тарих, адетар, меденият хъуднава. Га са вахтунда, Татарстанда, Чечен Республикадин мектебра дидеддин чал, милли тарих, меденият бес къадар сятера чирзава. Га уьлкведа га са месэладив и теьгер гър жуьреда эгечлун - тажуб жедай кар я.

Гъар сеферда Мегъарамдхуьруьн райондин центрадиз са дерди акъатна фейила, идарада лезгидалди суал гайила, жаваб урусдалди хгайла, зун а чиновникдин кабинетдай гьуьгьул чур хъана экъечлзава. Мектебдин рак ахъайна, дегълизда урус чалал рахаз къугъвазвай аялар акурла, за вуч фикир хъувурай? Га са суал я къезвайди: яраб зи чал пака амуькдач жал?

Жуван халкъдин къегьал рухвайрин, рушарин баркаллу крарал, къизилдин гъарфарал кхъенвай тарихдин чинрал, дегъ дувулар авай хайи чалал, медениятдал дамах авун милли руьгь квай, руьгьдиз къакъан ксариз хас лишанар я. Бес авачни чакъ гъахътин рухварар-рушар, халис ватанпересар? Ава, амма, гъайиф хь, абурун сан тимил я.

Мегъарамдхуьруьн райондин Цийи-хуьре яшамаш хъайи Мурад халудин хва

Бекир рагметдиз фена хейлин йисар хъанва. Мурад халу га и райондин Храхрин хуьрай, адан уьмуьрдин юлдаш Гуьлбагъар Ахцеьг райондин Ухулрин хуьрай тир. Абурун хчин сурун къванцел «Бекир Мурад огьлу» гафар атлуни бес мягътелардачни?

Мегъарамдхуьруьн райондин са хуьре вич мугъулрикай тир Р. М. муаллимди 25 йисуз лезги чалан тарсар гана. И девирда адаз вичиз лезги чалал я бегъем рахаз, я кхъиз чир хъанач. И агъвалат я школадин директордиз, я райондин векилрикай садазни акунач. Эгер мугъул чал бегъем тийижир са лезгиди а чалал мектебда тарсар гузвайтла, бажагъат ам такуна амуькдай.

Кцлар райондин са хуьрай эгъли дишегъли райондин гьакимрикай садан кылив вичин дерди гъаз фейила, а векилди адаз ик лагъана: «Вун захъ галаз гьукуматдин чалал рахух, пехърен чалал ваъ». Ихътин гьакимрикай ватанпересвал гьикл кан хъурай?

Мегъарамдхуьруьн райондин Цийи-хуьре уьмуьрдин юлдаш мугъул тир са лезги къарида гададин сусаз лагъана: «Вун ик фад-фад диде-бубадин кваллиз фимир, абуру зи хтудиз лезги чал чир тавурай». Ихътин тербиячийри чаз гьихътин несилар чехи авурай?

И райондин са хуьруьз къисметди Ахцеьг райондин Храхрин хуьрай са дишегъли акъудна. Жегъил свас цийи чкада школада кваллахал акъвазна. Вичин хуьруьн нугъатдал рахаз вердиш адаз яшлу муаллим дишегълиди лагъана: «Чакъ галаз а ви нугъатдалди ваъ, урусдалди рахух». Инсандиз жуван нугъат кан хъуникай вуч зарар ава? Ам рикелай алудна урус чалал элячлуни инсан гуьрчегардани? Ваъ, анжах кубутарда, га яшлу муаллим дишегъли хъиз...

Гила килиг, гьукум гвайбуру мад гьихътин къанун кардик кутунватла. Гъвечи халкъдин аялри чпин чал чирун патал, абурун диде-бубайри мектебдин директордин тварцел и кардал рази хъунин арза кхъена кланзава. Эгер диде-бубади чпин аяллиз хайи чал мектебда чирун герек туш лагъай арза кхъейтла, ам чируниз аял мажбурни ийидач. И жуьредин къанунрин ният вуч ятла къатлузвани куьне?..

Са кар аян я: камаллу халкъдин чал, къуй а халкъ гъвечлиди хъурай, дуьньядай квахъдач. Чал квахъун - им халкъ квахъун я эхир. Дегъ бубайрин руьгь кумай, абурун къуват гумай камаллу халкъди и кардиз рехъ гудач.

Важиблу месэла

Абдулашим ГЪАЖИМУРАДОВ,
Мегъарамдхуьруьн район,
Муьгъверган

*«Ча-а-ан» лагъайла ваз акл жемир,
Чан гуда ваз вун патал.
Ваз а касди «чан» лугъузва,
Вичиз куьмек хъун патал.*

И шиир 1962-йисуз Дагъустандин гьукуматдин университетдин филологиядин факультетдик эгечина, адан милли ва урус чаларин отделение акъалтларай, 1967-йисалай 2020-йисалди хайи хуьруьн мектебда датлана муаллимвал авур касди кхъена. Гъайиф хь, а йисуз инсуьлти тади гайи зун кваллах туниз мажбур хъана.

Жуван рикляй атай и гъвечи шиир мисал гъана заз мад сеферда лугъуз кланзава: килиг, гьикъван гуьзел ятла чи дидед чал! Вичелди инсандин гьихътин фикир хъайитлани лугъуз, адан гуьгъуьлдин гьихътин рангар хъайитлани къалуриз

жедай чал. Вичелди Етим Эмин рахай ва теснифай дилавар чал. Гуьгъуьнлай цудралди пешекарри-алимри ахтармиш-на къайдадиз гъанвай чал.

Садавайни инкар ийиз жедач: хайи чал амай къван халкъдин уьмуьр давам жеда. Гъавилай, лугъузва за - уьмуьрлух аялриз чалан тарсар гайи яшлу муаллимди, чи вилик акъвазнавай виридалайни важиблу месэла - акъалтзавай несилдиз дидед чалан тлям чирун я. И фикир, гьелбетда, цийиди туш, амма ам датлана рикел хвена кланзавайди я, гъавилай тикрар хъувуникай зарар авач. Жуван фикирни заз ихътин шиирдалди куьтягъиз кланзава:

*Инсан,
Чир хуьхъ:
Вахтуналди
Ганва ваз уьмуьр,
Сифте фагъум, ахла хуьй кар...
Миллет квахъай къведач тлар.*

Хаталувиллик ква

Эседуллаь МЕГЪАМЕДХАНОВ,
РФ-дин просвещенидин отличник

Чал хуьн - халкъ хуьн! За къатлайвал, хайи чалав жуван бейнидин къапуяр ачухна, сабурулувилелди эгечина, чна гъар са келима дуьз, чи уьмуьрдиз хас тирвал, ишлемишна кланда. Чун дидеддин чал хуьн патал вини дережадин зегъмет члуьгуниз буржлу я. Чехи писатель Расим Гъажиди лагъайвал, лезги чални лезги тарих са арабадин къве чарх я. Абуьр къведни сагъ хъайила, арабади виликди гьерекалда... Алай девирда халкъдин уьмуьрда еке дегишвилер къиле физва, гъам хуьре, районда, уьлкведа, гъамни маса вилайтрихъ галаз авай алакъайра. Ихътин чехи дегишвилер къиле физвай девирда чи чал хаталувиллик квайди якъин я, ам саламатдиз хуьнин къайгъуйрик чун чарасуз хъана кланзава. Гъурадал илигна жуьв секинарис, архайиндиз ацукъун чаз, лезгийриз, кутуннавач.

Герек, чал хуьнин месэла гъар юкьуз чи фикирда жен. Ам са пешекаррин хиве туна виже къведач. Чал яшайишдин гъар са камуна хуьз жедай рекъер ава: хизанда, хуьре-куьчеда, мектебда, гьукуматдин идарайра. Чкадал кхиз тежедай нетижайрал къведалди, абуьр вири кардик кутуна кланда. Эхъ, гъаф миллетар яшамаш жезвай Дагъустанда ва чи уьлкведин маса регионрани урус чал, дугъриданни, къвед лагъай дидеддин чал хъиз къабулнава. Амма чун чи чалал рахадайла, урус чалан гафар (маса чаларинни) лазим авазни-авачизни ишлемишна виже къведач. И карди дидеддин чал ми хъиз хирде ийизвайди чаз такун гъавурда акъан тийидай аламан я.

Алай девирда дидеддин чал чирунал машгъулбурун, адал рахазвайбурун къадар къвердавай агъуз аватзава. Себеб?

Сад туш, себебар гъаф ава. Ик, гьидарадин, я карханадин члехидан патав вун ви дерди гъаз фейитлани, дидеддин чалал кхъенвай арза гьисаба къадач. Телевиденидин интернетди хайи чалар хуьниз, абуьр вилик тухуниз манийвал гъува. Лезги жегъилриз, чебни шегъерда яшамаш жезвайбуруз, дидеддин чал лап зайифдаказ чизва, ерли чин тийизвайбуруни (чпиз регъуьни тушиз) гъаф я. Ихътин бахтсузвал уьмуьрдиз гъахъайла, абуьр халкъдин тарихдикай, дидеддин чалакай ва культурадикай хабар авачиз амуькзава.

Жуван дидеддин чал тийижирдаз я инсанперес, я халкъперес, я ватанперес лугъуз жедач. За мектебда 56 йисуз ара атлун тавуна муаллимвиле кваллахна, 27 йисуз мектебдин завучдин везифаар намуслудаказ, жавабдарвилелди тамамарна. И гафар тарифун туш, гъахъвал тестикарун я. Заз чида, советрин гьукуматдин вахтара гъвечи миллетрин чалар амуькун патал гьукуматди, республикадин идарайри гъамиша къайгъударвал ийидай. Месэла, лезги чаллаз ва литературадиз программада къалурнавай сятерин къадар дегишардай ихтияр садазни авачир. Гъаниз килигна, дидеддин чалан муаллимди вири тарсар ери аваз тухудай, аялрин чирвилерни хкаж жедай. Мектебра тарсарилай къулухъ лезги чалал адетриз, маса месэлайриз талукъарнавай мярекатар тешилдай. Ихътин серенжемери жегъил несилрин фикир Ватан, халкъ ва адан чал кан хъунал ва вилик тухунал желбзавай.

За ашкара ийизвай месэла алай девирда лезги халкъдин уьмуьрда къилин месэлайрикай сад я. Дидеддин чал хуьнин, ам вилик тухунин, адан ери хкажуни месэлар са алимин, пешекаррин вилик акъвазнавач, абуьр чаз виридаз талукъбуьр я. Абуьр гъялун чавай къе уьмуьрди истемизшава.

Чал хуьналди чна халкъ хуьзза

Халкъдин виридалайни еке девлет адан чал я.

Михаил ШОЛОХОВ

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Дуьньяда чан алай вири шейэр хъиз, чални чан алай къетлен организм я. Инсаниятдин яшайишдихъ галаз санал ишлемиш техийизвай гафар куьгъне жезва, чи рахунрай акъатна квахъзава. Цийи шейэр, гьерекадар ва абурун тварар-гафар арадал къезва. Ишлемиш тийизмай тамам чаларни квахъзава, га са вахтунда цийи чалар арадал къезвай дуьшуьшарни ава. Эхъ, эбеди са шейни авач, ибуьр эволюциядин къайдайрив къунвай тлени гъалар я.

2022-йисан гъакъикъи делилрай, дуьньяда гъар жуьре 142 чаларин дестедик-хизанрик акатзавай 7151 чал ава, 2020-йисуз абурун къадар 7174 тир. Чилин чехи пай (66%) махлуькват виридалайни гъаф гегъенш 40 чалал рахазва. Иллаки гъаф инсанри ингилис (ам са жерге уьлквейра гьукуматдинди яз гьисабзава), китай, хинди, араб, испан, урус, португал, бенгаль, урду чалар ишлемишзава. Алай вахтунда 400-далай артух чалар квахъзавайбуьр яз гьисабзава.

Фикир це садра, инсаниятдин вири тарихда лал хъайи, тахминан, 700 чаларикай са процентдилай артух анжах эхиримжи 60 йисан муддатда къенва. Алимин гьисабунрай, эгер ихътин гъаларин вилик пад къаз тахъайтла, 80 йисалай квахъзавай чаларин къадар вад сеферда артух жеда. Гъавилай 2022-2032-йисар, и вахтунда месэладиз белки къетлен дикъет гайитла лагъана, ООН-ди бинелу халкъарин чаларин цуд йис яз малумарнава.

Чал - им анжах са рахунин алат туш. Чала халкъдин милли руьгь, меденият, тарих, къанажагъ, са гафуналди, халкъ вич хуьзза. Са халкъдин къилих чир хъун патал адан чал чира лугъуда. Эхъ, чал ава - халкъ ава, чал авач - халкъ авач. «Лезгийрин виридалайни гужлу алат адан чал я», - лагъанай Дагъустанда сад лагъай алим-филолог, педагогикадин илиминри кандидат, чи милли газетдин сад лагъай редактор Гъажибег Гъажибегова.

Дагъустанвияр 40 чалал, 120 нугъатдал рахазва. Жуван дидед чалаз хъиз, гьелбетда, чна маса чалариз ва гъабурал рахазвай ксаризни гьуьрметна кланда. Артухлама, чун, бинелу дагъустанвияр, вичин вахтунда къадим гъа са чалан дувулдилай арадал атанвай халкъар я. Гъар са халкъ жезмай къван вичин чал хуьз алахъна кланда. Ам хуьз алакъун патал чна акъалтзавай несилдиз вичин милли чалал рахаз, келиз-кхъиз чирун герек я.

Дидед чалаз гьуьрмет тавун - им жуван диде-бубадиз, хайи Ватандиз гьуьрмет тавун я. Ам чин тийидай кас гъавурдик квайди, медениди, камаллуди яз гьисабиз жедач. Сифте жуван, ахпа къуншидин чални хъсандиз чира лугъудай мисал ава. Виликрай чи бубайри гъакл ийизвай. Вучиз ятлани, эхиримжи йисара илим, образование, культура вилик фирдавай хъсан хъана клани чкадал (чал халкъдин илимлувилдин делил я эхир), вучиз ятлани, пис жезва: чалар квахъзава. Чал квахъ тавун патал авайди анжах са шартл я - герек ам гъар йикъа ишлемишин: рахан, келин, кхъин.

Кваллахдин нетижаар кьуна

Жасмина САИДОВА

Квалериз чимивал гудай 2023-2024-йисарин сезондин нетижайралди, РД-дин Госжилинспекциядиз 3403 арза атана, гьа жергедай яз 2866 арза коммунальный кьуллугьар ерисуздаказ тамамарунихъ ва я абур гьич тахьунихъ галаз алакьалу тир. Кьилди кьачуртла, 644 агьалиди квалера чимивал тахьунилай, 489 касди - электричестводалди ва 148 касди газдалди таъмин тахьунилай арзаяр авуна. Инспекцияди кьабулнавай серенжемар себеб яз, 316 касди чпин арзаяр кьулухъ элкьуьр хьувуна.

Идакай ислен юкьуз «Дагъустан» РИА-дин майдандал кьиле фейи пресс-конференциядал Дагъустандин Госжилинспекциядин кьил Сергей Касьянова хабар гана. Гуьруьш чимивал гудай сезондин нетижайриз талуькди тир. Риклел хкин, 2023-2024-йисарин гзаф квартирайрикай ибарат квалериз чимивал гудай сезон 17-ноябрдила башламишнай.

Агьалийрилай виридалайни гзаф кьадар арзаяр, малум хьайивал, Махачкъаладай атанва (1918), адан гуьгьуьна Каспийск (476), Дербент (104) ва Хасавюрт (94) ава. Идарадин реьберди хабар гайивал, гьар са арзадиз талуьк яз ахтармишунар кьиле тухванва.

«Чимивал гудай сезондин вахтунда вилик акьвазвавай четин месэлайрикай лагьайтла, гьелбетда, гьам пландин бинедаллаз, гьамни бейхабардаказ электричество хьудун сифте чкадал ала. И месэладин четинвал ам я хьи, эквер жкатайла квалера чимивал гудай тадаракин кваллахни акьваз жезва», - кьейдна инспекторди.

Малум хьайивал, 2023-2024-йисарин чимивал гудай сезондин вахтунда республикада ахтармишунин 731 серенжем кьиле тухванва. И кваллахдин нетижада 1488 документ гьазурнава. Илитнавай жермейрин кьадар 6 миллион манатдила гзаф я.

Ада хабар гайивал, яшайишдинни коммунальный кьуллугьар бине авачиз гьакь гьисабнавай агьалийрин гьахь-гьисабар (11 миллион манат) цийи кьилелай хьувунва.

Сергей Касьянова хабар гайивал, алай йисан январдила апрелдалди газдин тадаракар законлу бине авачиз сетрихъ галкьурай дуьшуйшар винел акьудун патал 33 агьзурдалай гзаф квалер (гзаф квартирайрикай ибаратбур) ахтармишнава, нетижада 4300-далай гзаф сертификация тавунвай тадаракар жагьанва. Идалайни гьейри, ахтармишунин нетижада малум хьайивал, газдин пичер сетдик кутун патал жиринин шлангар ишлемишнавай дуьшуйшарни са кьадар авай. И нуьксан чкадал аламаз арадай акьудзавай.

Риклел хкин, 2023-йисан 1-сентябрдила квалерин ва квартирайрин кьене авай газдин тадаракар технический рекьай ахтармишуниз талуьк кьанундик кухтунвай дегишвилер кьуватда гьатнава. ИкI, гила газдин тадаракар кьуллугь ва ремонт авунин везифаяр газ паюнал машгьул тешкилатри (ГРО) тамамарда.

2024-йисан 15-апрелдин делилралди, ГРО-рихъ галаз 333046 икьрар кутлуннава. Им абонентрин санлай кьачур кьадардин 54 процент тешкилзавай делил я.

22-апрелдин делилралди, квалериз, дараматриз чимивал гудай сезон республикадин вири муниципалитетра акьалтларнава ва идара ийидай, гьакьни чимивилелди таъминардай компанири алуькьзавай 2024-2025-йисан сезондиз гьазурвал акваз башламишзава.

Хийирлу рехъ

Жасмина САИДОВА

Алимри гьисабзавайвал, Россияда гьар са агьалиди йиса 20-22 килограмм балугь тлуьн лазим я. Гьакьикьатда, ахтармишунри малумарайвал, чи уьлкведа, регионрилай аслу яз, йиса 14-22 килограмм балугь незва. Пашман жедай делил ам я хьи, Дагъустандин агьалийри йисан вахтунда анжах 7 кг балугь ишлемишзава. И суьрсет инсандин сагьламвал патал иллаки важиблуди, кфетлуди яз гьисабзава.

Республикадин балугьчивилин хел авай гьалдикай, и хиле алаатай йисуз агакьнавай нетижайрикай ва вилик квай месэлайрикай «Дагъустан» РИА-дин майдандал кьиле фейи пресс-конференциядал РД-дин балугьчивилин майишатдин рекьай комитетдин реьбер Хадиджат Шамхаловади суьгьбетна.

2023-йисан вахтунда республикадин мулкунал алай тлебии тушир цин гьамбарханайра 400 тонн форель туьретмишнава. Алай йисан анжах 1-кварталдин вахтунда адан кьадар 300 тонндиз барабар хьанва. Алаатай йисуз республикада гьакьни 10,5 тонн чулав куьр гьасилнава.

Ада малумарайвал, аквакультурадин ва и хел виликди тухунин месэладиз республикадин руководстводи кьетлен фикир гузва. Регионда алай вахтунда аквакультурадин 86 карханади кваллахзава, абурукай 15 кархана форель гьасилунал машгьул я.

Комитетдин реьбердин гафаралди, форелдин майишатар виликди тухун адаз республикадин мугьманрин патай еке итиж ва игьтияж хьунихъ галаз алакьалу я. Дагъустандиз кьезвавай туристрин кьадар хейлин гзаф хьунихъ галаз алакьалу яз, ихьтин тежриба важиблуди ва экономикадин рекьай хийирлуди жезва.

Амма, Хадиджат Шамхаловади хиве кьурвал, республикадивай форель балугьдиз талуьк яз вичин хьуси игьтияжар тамамдаказ таъминариз жезвач ва гзаф кьадар инвесторар региондиз и хел виликди тухунин фикир аваз кьезва. «Санлай кьачурла, производстводин агалкьунар кьвердавай йигиндаказ виниз физватлани, балугьчивилин суьрсет гьялуни ва кардик квай майишатар дурумлудаказ целди таъминарунин, абурун материально-технический мумкинвилер гьеншарунин месэлаяр кар алайбур яз амуькьзава», - кьейдна ада.

«Балугьар гьасилунихъ ва кьунихъ галаз алакьалу четинвилер авачтани, ам гьялуни ва маса гунин месэла гьеллиг хьиди яз ама. ИкI, Дагъустандин патарив гвай ятара кваллахзавай балугьчивилин гимийри кьазвай балугь гьялуни патал патав гвай регионриз, кьилди кьачуртла, Астрахандиз рекье твазва ва анай элкьвена Дагъустандин алишверишдин сетдиз хьезва», - лагьана ада.

Малум хьайивал, алай вахтунда кьве инвестпроект гьиле кьуниз талуьк яз рахунар кьиле тухузва. Абурукай сад гьуьле балугьар хуьдай чкаяр туькьуьруниз ва ана багьа жинсинин балугьар туьретмишуниз талуькди я. И месэла гьеллиг алимрихъ галаз гьазурзава. 2024-йисан августдиз республикада балугьрикай гьуьр гьазурдай модуларин завод кардик кутада. Республикади завод эцигуниз талуьк икьрар «Нацрьбресурс» ФГУП-дихъ галаз кутлуннава.

Кьейд ийин, илимдин карханайри гьисабзавайвал, республикадихъ йиса 100 агьзур тонн биоресурсар кьадай мумкинвал ава, гьа са вахтунда РД-дин балугьчивилин майишатдай комитетдин делилралди, 2023-йисан 9 вацран вахтунда Дагъустанда 24,9 агьзур тонн биоресурсар, гьа жергедай яз 20,7 агьзур тонн Каспийдин килька (ам алай вахтунда виридалайни гзаф кьазвай балугь я) кьунва.

Х. Шамхаловади балугьчивилин «Порт-Петровск» ООО арадал хьунин рекье хьанвай агалкьунрикайни лагьана. ИкI, малум хьайивал, кьенин юкьуз кархана кьунвай балугьар кьабулун ва сифтегьан муркьлада тун патал лазим тадаракарди тамамдаказ таъмин я.

Гьакьни гунин дережа агьузди я

Амина МУСЛИМОВА

РД-дин капремонтдин фондунин реьбер Мегьамед Алиева и икььара республикадин журналистрихъ галаз кьиле фейи гуьруьшдал 2023-йисуз тамамарай кваллахрин нетижаар кьуна.

Малум хьайивал, 2023-йисуз Фондуни гзаф квартирайрикай ибарат 150 квалере ремонтдин кваллахар кьиле тухванва. Идарадин реьбердин гафаралди, кваллахрин кьадар артухаруниз агьалийри и рекьиз гьакьни гунин дережа агьузди хьуни, гьакьни гьахь-гьисабринни кассайрин сад тир центраяр (ЕРКЦ) вирирра тахьуни манийвалзава.

«Ихьтин центраяр Дагъустанда, иллаки Махачкъалада кардик кутун важиблу я. Мисал яз, абуру чпин нетижалува Каспийск, Дербент, Избербаш шегьерра кьалурнава - ина взносар яз кватлзавай пулуни кьадар 75-80 процентдив агакьзава», - лагьана ада.

Пресс-конференциядин сергьятра аваз Фондуни реьбердиз капремонтдин программада иштиракзавай квалерин нубатдиз, гьакьни гьар вацра гьузвай пулуни кьадардиз талуьк сулар атана.

«Кьейд ийиз канзава, Фондунихъ ремонт ийизвай квалерин кьадар са шумуд сеферда гзафардай мумкинвал ава. Амай регионриг гекьгайла, чна

хиве кьунвай крар тамамарунин нетижа хьсанди я ва виликамаз чпикай малумарнавай кваллахар чна пландин бинедаллаз кьилиз акьудзава», - лагьана Мегьамед Алиева. ИкI, анжах 2023-йисуз, республикада кьетлен гьалар арадал атун себеб яз, Буйнакск шегьерда 20-далай гзаф квалера капремонт авуна.

2024-йисан планрикай рахадайла М.Алиева лагьайвал, программадин куьруь вахтунин пландик 95 квал кутунва, амма, гуьзлемишзавайвал, и сиягьдик гьакьни яшайишдинбур тушир дараматарни акатда ва абурун санлай кьачур кьадар 145-150-дав агакьун мумкин я.

20 процентдин гзаф жеда

Туристри итиж ийизвай объектрин кьадардал гьалтайла, Дагъустан Россиядин регионрин арада кьенкьивечи яз хьанва. Идакай РФ-дин министррин кабинетдин сайтди хабар гузва.

2022-йисалай башламишна республикада туристри фикир желбзавай 40-далай гзаф объектар жагьанва. Кьейд ийин хьи, туристри итиж ийизвай объектрин жигьетдай вилик жергеяра гьакьни Новосибирскдин, Сахалиндин ва Челябинскдин областар ава. Санлай кьачурла, Росреестрди 2022-йисалай уьмуьрдиз кечирмишзавай «Туристар патал чил» проектда 669 участок ва мулк майдандиз акьуднава.

РД-дин туризмдин ва халкьдин художественный сенаткарвилерай министрстводи хабар гузвайвал, майдин суваррин вахтунда республикадиз 110 агьзур кас туристар атун мумкин я. Алаатай йисан и вахтунда атай туристрин кьадардив гекьгайла, и рекьем 20 процентдин винизди я. Алаатай йисан майдин вацран эвел кьилий жезвай яргьалбур тир ял ядай икььара Дагъустандиз 90 агьзурдалай гзаф сиягьатчияр мугьман хьанай.

Мугьманханаяр, ял ядай базаяр ва маса чкаяр майдин сифте икььара тахминан 50-60 процентдин ацун гуьзлемишзава. Гатун варцар патал чехи пай мугьманханаяр виликамаз саки вири кьунва.

Стлал Сулейманан - 155 йис

Ферид ВАГЪАБОВ, муаллим,
пензионер

Цинин йисан «Лезги газетдин» 5-6-нумрайра чи бажарагълу писатель Пакизат Фатуллаевадин «Лезги фильм - лезги члалал» кыл ганвай марагълу, вахтуну истемешзавай, члехи шаир Стлал Сулейманан талукарнавай, тарихдин делиларни аваз лап ачухдиз кхьенвай еке макъала чапнавай. За ам еке ашкъи аваз, хушуналди клелна ва, гъуьгъунин нумра хтайла, мад сеферда кылелай клел хъува.

Заз Пакизат Фатуллаевади вичин макъаладал къачунвай еке зегьмет виридаз райж ийиз ва адаз мад сеферда сагърай лугъуз кланзава. Ада чун урус халкъдин XX асирдин зурба писатель, Нобелан премиядиз лайихлу хъайи Борис Леонидович Пастернакан 1937-йисан 26-ноябрдин вацра уьлкведин меркездин итижлу газетрикай сад тир «Литературный газетдиз» акъатай макъаладихъ галаз танишарна. Бес им кьегъалвал тушни - Б. Пастернакан эсседин - башсагълугъвилдин гафар хайи члалазни элкьурна чав 87 йисалай

Абурлу кар жедай

Жуваз ван тахъай кардикай хабар кьун, чирун айиб алай кар туш. Дугъриданни, Стлал Сулейманакъай 1957-йисуз кинофильм акъатайдакай заз сифте яз ван хъана. Аферин а ксаризни! Ахътин кино куьгъне жедайди туш. Адан мана-метлеб къезвай несилризни лап важиблуди жезва. Стлал Сулейманан твар алай райондин центрада пуд телеканал («КТВ», «Лидер», «Эксклюзив») кардик ква. Гъанрайни кьалурайтла, мадни хъсан жедай.

Азербайжанда яшамаш жезвай чи бажарагълу лезги шаир Седакьет Керимовадин «Къайи рагъ» фильм, шумудра килигайтлани, мадни килигиз клан жедайди я. Ихътин кинори чи гъуьгъулар хкажзава, аялрик руьгъ кутазва.

Писатель П.Фатуллаевади кьейднавай «Мани ик! арадал къезвайди я» фильм хъсан пешекарар желбна, цийи хъува, лезги члалаз элкьурна, арадиз хканайтла, гьикъван акьуллу, абурлу кваллах жедай. Ихътин мурадар рикле авай чи автордизни аферин.

Дугъриданни, алай вахтунда чахъ, лезги халкъдихъ, кими са затни авач. Чахъ Стлал Сулейманан ролда са шумуд сегънеда кьугъвай, 1986-йисалай РД-дин лайихлу артист, 1995-йисалай РД-дин халкъдин артист ва 2005-йисалай Россиядин Федерациядин лайихлу артист тир, вири лезги халкъдин рикл алай Абдуллагъ Гъабибов авачни бес?!

Чахъ мадни гъиле кьур гъар са кваллах бажармишдай, гъурмет авай музыкантар, композиторар, гъатта режиссерарни ава. Кланзавайди и кардив рикл гъаз эгечлун я. Къене рикл хъайила, тежедай са карни авач, лугъузва П.Фатуллаевади. Стлал Сулейманан юбилейдин йисуз и кваллах гъиле кьун чи лезги халкъдин кьилин винизвал жедайди кардал тестиькарна кланда, гъурметлу газет клелзавайбур.

агакъарун?! Жегъил несилризни Стлал Сулейманан твар мадни багъа хъурай, мадни адан тварцел дамахрай лагъана.

Заз и макъалада гъам газет клелзавайбурун, гъамни акъудзавайбурун фикирдиз хкиз кланзавай са месэла ава. Чав виридаз ашкара тир, Дагъустандин университет тешкил хъайи йисара адал Дагъустандин халкъдин шаир, XX асирдин Гомер Стлал Сулейманан твар эцигнай. И твар университетдал са шумуд йисуз хъанай. Мус ва вучиз ам адалай алуднатла, заз чидач. Заз ван хъайивал, университетдин твар дегишардайла, ана Стлал Сулейманан невейрикай сада - са руша клелзавай. Малум хъайивал, ам Стлалви Шамсият тир. Адаз а вьедеда, бейкеф тахъурай лагъана, гъилихъ акалдай сят багъишналдай.

Университетдиз Стлал Сулейманан твар хгунин теклифар за «Лезги газетдин» чинрилай алатай йисарани са шумудра клелайди я. Талуь ксари и кваллах гъиле кьуна, вучиз кьиле тухузвач? Вуч хъсан, лайихлу кар жедай Дагъустандин Кьил С.Меликова и кар вичин гъиле кьуна, идалай вилик вахтара Дагъустандин кьиле хъайибур авур гъалат! тухъкьур хъувайтла. Гъихътин кутугай кар жеда, члехи юбилейдин йисуз Дагъустандин сад лагъай университетдиз элкьвена вичин сифтегъан твар - вири дьуньяда Дагъустан ашкара авур XX асирдин Гомер Стлал Сулейманан твар хгун.

Жуван макъала заз рагъметлу Ризаев Мегъерам муаллимди Стлал Сулейманан бахшнавай бендиналди акъалтлариз кланзава:

*Дьуньядиз чи лезгийрин твар,
Авурди я вуна ашкар,
Шумуд члалал а ви гафар
Эзберзава кье, Сулейман.*

Устад муаллим

Карина ЯРАЛИЕВА,
лезги члалан ва литературадин
муаллим

Мегъарамдхуьруьн районда лайихлу, муниципалитетдин образованидин хилел твар вини дережадиз акъудзавай муаллимар гзаф ава. Ихътинбурукай сад Къююстандин юкъван школада дидед члалан ва литературадин тарсар гузвай муаллим **АЛИМЕТОВА Зоя Ноябировна** я. Зегъметдин рехъ ада 1995-йисуз Къююстандин юкъван школада урус члалан тарсар гунилай башламишна. 1998-йисалай ам дидед члалан тарсар гунал элячйна.

Зоя муаллим вичин пешедал рикл алай, савадлу, школадин аялрин ва муаллимрин арада гъурмет авай пешекар я. Ада тарсгайи аялри гъам районда, гъам республикадин олимпиадайра, конкурсра кленквечи чкаяр къазва.

Зоя муаллимди «Виридалайни хъсан дидед члалан муаллим» конкурсда пуд сеферда иштиракна ва районда сад лагъай чкаярни кьуна. Гъакъни ам са къадар грамотайрин ва шабагърин сагибни я: 2012-йисуз адаз «Дагъустандин образованидин отличник» лишан гана, 2022-йисуз ам «Образованидин хилел гъурметлу работник» лагъай тварциз лайихлу хъана.

Алискероврин къисмет

Бикеханум АЛИБЕГОВА

Инсандин къисмет, адан уьмуьр Аглагъдин гъиле ава лугъуда. Инсан кечмиш хъайила, руьгъ цаварал хъфизватлани, адан беден Эхиратдин кваллиз рекъе хтун мукъвабурун буржи я. Заз лезги халкъдин лап еке дережадиз агакъай, уьлкведин сагибри чпин зегъметдиз зурба къимет гайи инсанрикай ихтилатиз кланзава.

А. Гъ. Алискеров

Ери-бине Ахъегъ райондай тир **АЛИСКЕРОВ Гъажимирзе** нафтлдин буругърин устлар, регъбер хъанай. Ам кечмиш хъайидалай кьулухъ диде маса гъуьлуьз хъфейла, абурун хчин 7 йис тир. **АЛИСКЕРОВ Азиз Гъажимирзеевичав** тахай бубади члехи клелунар ийиз тунай, адакай Советрин Союздин геолог, алим хъанай. Ам 42 йиса авайла Чукоткадин Билибинский районда кечмиш хъана ва ана кучукнава. Ина са поселокдиз Алискерован тварни ганва.

Ам кучукнавай чка интернетдай асантиз жагъида. Бубадин гъуьгъуналлаз адан хва Азизакъайни машгъур геолог, алим хъана. Ада Камчаткада кваллахна, адакай чкадин губернатордин советникни хъанай. Кечмиш хъайила, адан веси яз, бедендин руьхъ Камчаткадин Авачинский заливдин Халатинский пляждин патав цериз чукурнай. Чидач, хизан авайни, авачирни. Азиз Азизовича вичин риклин сир

А. А. Алискеров

2016-йисан 6-февралдиз а заливдин цериз багъишна.

Камчаткада Ахъегъ райондин Калукрин хуьруьн жемьтдин векилри зегъмет члугъазва, Чукоткада кьизилдин мяденра кьурагъвийри кваллахзава. Жечни абуровай Алискерован тварциз садра къванни са дуьа клелиз, я туш хьи, - Ахъегърин мискинда. Къариблухда кьайи цел вегъей са капунал алай Азиз Азизовичан руьхъ заз тек хъанвай са чайкадиз элкьвейди хъиз хъана...

Эдуард АШУРАГЪАЕВ

Са тиммил йикъар идалай вилик за Дагъустандин бажарагълу музыковед Манашир Якубован «Мурад Кажлаев» (Махачкъала, 1969) ктаб килез гатлунна. Ктабда авай материалди зун бажарагълу композитордин умуьрдин жуваз икван гагъди тийижир гзаф делилрихъ галаз танишарна. Идахъ галаз сад хъиз, винидихъ твар кунвай ктабда М. Кажлаеван «Горянка» балетдикайни делилар ганва. Кылди къачуртла, а ктабдин 11-12-чинра кхъенва: «1968-йисан 20-мартдиз С. М. Кирован тварунихъ галай операднин балетдин театрдин сегънедал «Горянка» балет сифте сефер яз къалурна. Пакадин юкъуз «Правда» газетди кхъизва: «И тамаша Ленинан премиядин сагъиб Расул Гьамзатован

Готфрид Гьасанов

пурнай. И делилрин бинедаллаз чавай, са шакни алачиз, Россияда сад лагъай балет кхъей композитор А. Алябьев я лугъуз жеда.

Гила чун чи республикадиз кхвен ва Дагъустандин композиторрикай сад лагъай балет кхъенвай кас вуж тиртла чириз алахъин. Дагъустандиз пешекар музыка сифте яз, гъайиди Готфрид Алиевич Гьасанов тирди садазни сир туш. Идалайни алава яз, Дагъустанда композиторрин Союз, Махачкъаладин музыкадин училище арадал гъунни Готфрид Алиевичан гъунар я лагъайтани, зун гъич са клусни ягъалмиш жедач. 1937-йисуз Готфрид Гьасанова «Хочбар» опера кхъена ва и кардалди вичелай гугъуьниз къевзмай несилрин композиторриз чешне къалурна. И кар субутарун патал чаз Наби Дагирован, Ширвани Чалаеван, Мегьамед Гьуьсейнован тварар рикел хкун бес жеда. 1945-йисуз Гьасанова аялар патал «Къарачач» твар алай балет кхъена.

Мурад Кажлаеван «Горянка» Дагъустандин сад лагъай милли балет я лугъуьниз килигна, зун винидихъ твар кунвай «Правда» газетдиз а малумат акъудай касдихъ галаз (гъайиф хьи, газетда а малуматдин автор вуж ятла къалурнавач) рази туш. Тарихдин делилрай чаз малум жезвайвал, Мурад Кажлаева «Горянка» балет 1968-йисуз кхъена ва сегънедални ам гъа йисуз эцигна. Готфрид Гьасанован «Къарачач» балетдин патухъай лагъайтла, «Социализмдин пайдах» газетдин 1949-йисан 13-апрелдин 36-нумрада чапнавай «Дагъустандин лап хъсан композитор» макъалада (автор къалурнавач) кхъизва: «1937-йисуз ада (Готфрид Гьасанова - Э. А.) Дагъустандин сад лагъайди тир музыкадин опера

шаир Расул Гьамзатовохъ галаз адан поэмадин бинедаллаз кхъенвай «Горянка» твар алай Дагъустандин сад лагъай милли балет хъана. Ам сад лагъай сеферда С. М. Кирован тварунихъ галай Ленинграддин академиядин (гилан Мариинский) театрдин сегънедилай къалурнай». Некрологдани Кажлаеван балет Дагъларин уьлкведин сад лагъай милли балет тирди къейднаваз акурла, за и кардай къил акъудун патал Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель, Дагъустандин композиторрин Союздин председател, композитор Рамазан Фаталиеваз зенг авуна ва и кардин патухъай заз малуматар гун тлабана. Рамазан Абуталибовичан гафарай, М. Кажлаеван балет Дагъларин уьлкведин сад лагъай милли балет я лугъуьнин себеб ам сад лагъайди яз сегънедал эцигун я.

Мурад Кажлаев

Гьасанов яни, Кажлаев?

ван поэмадин бинедаллаз кхъенва ва ам Дагъустандин сад лагъай милли балет я». Винидихъ твар кунвай газетдай келай гафари зун тажубарна ва гиле къелем кунни мажбурна. Мурад Кажлаеван «Горянка» чи республикада сад лагъай балет туширди тистикъардалди вилик чна балетдин жанр дуньядин медениятда гъикл пайда хъанатла чирун патал са тиммил тарихдиз вил вегьен.

Дуньядин винел балетдин «хайи югъ» 1581-йисан 15-октябрь яз гьисабзава. И юкъуз Францияда Италиядин скрипач ва композитор Балътазари де Буажведи (1500-1587-йисар) кхъенвай «Цирцея» твар алай балет эцигнай ва и кар дуньяда еке вакъядиз элкъвенай. XVII асирдин къвед лагъай паюна чпин къене балетдин музыкади къетлен чка къазвай комедия-балет ва опера-балет хътин жанрар арадиз къевезва. Сегънедин медениятдин тарихда балетди вич кылдин жанр аз анжах XVIII асирдин къвед лагъай паюна тистикъарзава. И карни Франциядин балетмейстер Жан-Жорж Новерра (1727-1810-йисар) тур дегишвилери арадиз гъизва.

Россияда сад лагъай балетдин тамаша хъайи немсерин композитор Генрих Шютцан (1585-1672-йисар) «Орфей ва Эвридика» балет пачагъ Алексей Михайловичан квале 1673-йисан 17-февралдиз къалурнай. Сад лагъай тамаша дилай гугъуьниз ам сегънедилай мад са шумуд сеферда къалур хъуьунай. И кар Алексей Михайлович рекъидалди (1676-йис) давам хъанай. Пачагъ къейдалай къулухъ са къадар вахтунда Россияда театрдинни музыкадин тамашаяр къалурун акъвазарнай. Эгер чун балетдикай, къилдин жанрдин эсердикай хъиз рахайтла, Россияда сад лагъай балетдин автор композитор Александр Алябьев (1787-1851-йисар) я. 1827-йисуз адан къелемдикай «Сугъуьрдин далдам» твар алай балет хъатнай. Сегънедилайни ам гъа йисан 20-майдиз къа-

«Хочбар» яратмишна. Ина ада аваррин халкъдин музыка гегъеншдаказ къалурна ва гзаф гугъуьне музыкадин шиклар гана. 1945-йисуз юл. Гьасанова «Къарачач» твар алай аялар балет кхъена». Эгер чна Гьасанованни Кажлаеван балетар кхъенвай йисариз фикир гайитла, чаз абурун арада къанни пуд йисан тафават авайди акъазва (1945-1968-йисар). Винидихъ твар кунвай газетдин макъаладилай гъейри, Гьасанован балет чи республикада сад лагъайди тирди «Лезги газетдин» 2015-йисан 24-декабрдиз акъатай 52-нумрада чапнавай Х. Шайдабеговадин «Пешекар музыкадин бине эцигайди» твар алай макъаладини тистикъарзава. Кылди къачуртла, ана кхъенва: «Готфрид Гьасанов Дагъустандин музыкально-театральный жанрарин сифтегъан эсерин авторрикай сад я. Адан къелемдикай «Хочбар» опера (1937-йис), аялар патал кхъенвай «Къарачач» балет (1945-йис), Расул Гьамзатован гафариз кхъенвай «Дагъустандин кантата»... хъатна». И чешмедини чаз Гьасанован балет сифтегъанди тирдан гъакъиндай шагъидвалзава. Идалайни алава яз, «Къарачач» балет сад лагъайди тирди С. Говорован «Сталинан премиядин сагъиб композитор Гьасанов» (Махачкъала, 1949-йис), машгъур музыковед М. Якубован «Дагъустандин музыкадин буба» (Махачкъала, 1980-йис), «Готфрид Гьасанов» (Москва, 2010-йис) ктабрани къейднава. Мурад Кажлаеван балетдикай рахайтла, гъи чешмедиз килигайтани, чаз акъазвайди анжах 1968-йис я. Мисал яз чна винидихъ къалурнавай 1969-йисуз чапдай акъатай Манашир Якубован ктабдилай гъейри, «Дагъустандин правда» газетдин 2023-йисан 26-декабрдиз акъатай 347-нумрада Мурад Мегьамедович рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз чапнавай некрологдиз вил ягъин. Ана кхъенва: «Тарихдин журба вакъайрикай сад 1968-йисуз М. Кажлаева вичин дуст,

Эгер «Горянка» гъеле 1968-йисуз сегънедал эцигнаватла, Г. Гьасанован «Къарачач» балетдин гъич нотаярни амач. Нотаяр тахъуьниз килигна, Готфрид Алиевичан и эсер михъиз чи гъилйай акъатнава лугъуьнни дуьз туш. Мисал яз, архиврай гилани чи эдебиятдин классикар тир Къуьчуьр Саидан, Етим Эминан ва маса шаиррин эсерар гъат хъийизва. Белки, гъа эсерар хъиз, Г. Гьасанован «Къарачачдин» нотаярни са гъина ятани «чуьнуьх хъанва» жеде ва абур чи музыковедриз гъат хъийидатла. Р. Фаталиева Г. Гьасанован балет сегънедал эцигнавач лугъуз субутзава. Гьелбетда, зун композитордин и гафарихъ галаз рази хъанач, гъикл лагъайтла, музыковед Манашир Якубова вичин «Дагъустандин музыкадин буба» ктабдин 102-чина кхъизва: «1945-йисуз «Къарачач» балетдин хъанавай чукар пионерин самодетельностдин ва фортепианодин триодин аккомпанементдин кумекдалди сегънедилай къалурнай. Балетдин автордиз, гьелбетда, ихътин къалурун хуш атанач, я чавайни адаз балет сад лагъай сеферда къалурун я лугъуз жедач». Балет сагъдаказ сегънедал эциг тавун себеп я адавай сад лагъайди хъунин «ихтиярар къакъудун», зи фикирдалди, дуьз кваллах жезвач. Винидихъ ганвай делилрикай менфят къачуна, чавай Дагъустандин сад лагъай милли балет Мурад Кажлаеван «Горянка» ваъ, Готфрид Гьасанован «Къарачач» я лугъуз жеда.

Гъуьрметлу дустар! Ша чна гъар са музыкадин эсер вичин чкадал эцигин. И кваллахди кхъенвай эсердин ва я адан автордин машгъурвал я артурарни ийизвач, я тиммиларни. Готфрид Алиевичан руьгъдиз гъуьрмет авун яз, Дагъустандин сад лагъай милли балет 1945-йисуз кхъенвай «Къарачач» тирди рикел хуьн. И кваллах гъакъикъатда тистикъаруник чи республикадин композиторрин Союзди вичин пайни кутунайтла, ажеб хъсан кар жедай.

«Порт-Петровскдин Ассамблеяяр»

Регина СЕМЕДОВА

Ихътин лишандик кваз алай вахтунда чи республикада музыкадин международный фестиваль киле физва. Дагъустандин культураддин министерстводин кумекни галаз, «Культура» милли проектдин сергъятра аваз, Т. Мурадван тварунихъ галай Даггосфилармонияди ци 17-сеферда тешкилнавай и мярекатда (ам 15-апрелдиз ачухна) Россиядин са жерге субъектрай ва Чехиядай тир артистри чпин устадвал къалурда.

Фестиваль ачухдалди са шумуд югъ амач Махачкъалада, «Дагестанская правда» газетдин редакцияда, киле фейи пресс-конференциядал Дагъустандин культураддин министр Зарема Бутаевади къейд авурвал, республикадин музыкадин умуьрда им еке вакъиа я, гъикл хьи, ана дуньяда твар-ван авай хейлин артистри иштиракзава.

Сифте яз фестивалдин программадик органистрин концертни кутунва. Им Даггосфилармониядини Г. Гьасанован тварунихъ галай музыкадин училищеди яратмишунрин рекъе саналди тир кваллах активламышунин нетижа я. Фестивалдин сергъятра аваз вири санлай 9 концерт гуда. Тамашачириз симфониядин, джаздин, органдин, вокалдин музыкадихъ яб акалдай мумкинвал жеда.

Фестиваль Махачкъалада, А. Салаватован тварунихъ галай Къумукърин театрдин залда, Себастьян Бахан «Кофейная кантата» тамамаруналди Россиядин лайихлу артистка Зарифа Абдуллаевади (манидарар - Денис Федоренко, Диана Октавиан, Самат Шихженнетов) ачухна. Пака, 26-апрелдиз (им фестивалдин 2-концерт я), Москвадай атанвай, флейтадал къугъуьнин рекъай Россияда виридалайни хъсан устад (флейтист), дуньядани машгъур, 2018-йисалай «Артист Ямаха» тварцин сагъиб Максим Рубцова флейтадалди тамамардай музыкадихъ яб акализ жеда.

Санлай фестивалда иштиракдай машгъур артистрикай ихтилат кватайла, Кабардино-Балкариядин меркездай атанвай международный конкурсрин лауреат, гъа гьисабдай яз, «АВИС» 1-конкурсдин Гран-Придин сагъиб, органистрин международный конкурсда тамашачириз виридалайни хуш хъунай приздиз лайихлу хъайи Тимур Карданован тварни кун кутуннава. Москвадай атанвай Илья Гайсина скрипкадал ва Дагъустандин халкъдин артистка Диана Увайсовади фортепианодал тамамардай, Урусрин манидар Елена Образцовадин 85 йисан юбилейдиз талукъарнавай ва ик мадни концертрин программари тамашачирир рикел шадардайдал шак алач.

Фестивалдин концерта Дагъустандин коллективрини, кылди къачуртла, Мегьамед Мегьамедован (эстрададинни джаздин оркестр), Рашид Бекерован (вокалдинни алатрин «Этно Бенд» ансамбль) регъбервилек кваз ва Даггосфилармониядин артистри - Жамиля Гьамзатовади, Даниэль Гьарунова, Елена Величкоди, Ксения Жусоевади, Зульфия Архилаевади ва масабурни иштиракда.

11-июндиз ам международный конкурсрин лауреат, чи ватангъгли Фатима Мердановади ва Кеферпатан Кавказдин В. Сафонован тварунихъ галай академический филармониядин симфониядин оркестрдин къилин дирижёр Николай Шугаева концерт гуналди акъалтла.

СтІал Сулейманан - 155 йис

СтІал Сулейманни Хъартас Амираслан

Сажидин САИДГЪАСАНОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

АГЪА-ХЪАРТАС Амираслан 1893-йисуз дидедиз хъана, яни аданни СтІал Сулейманан арада 24 йисан тафават авай. Сулейман 1937-йисуз, Амираслан - 1965-йисуз кечмиш хъанай, яни Амираслан Сулейманалай 28 йисан артух яшамыш хъана. Амираслан вичин бубадин яшда авай Сулейманал кыл члугваз са шумудра Агъа СтІалдал атанай. Чехи шаир кьейила, Амирасланаз чехи хажалат хъанай, а дерт адахъ гзаф йисар алатайлани амукънай. Чаз Амираслана Сулейман кьейи цлуд йисалай, ахпа 22 йис алатайла, кхъей ширир чида.

Журьба-журьба себебри хъендик тур яратмишдай инсанрин къадар тлмил туш. СтІал Сулейманан райондин Агъа Хъартасрин хурьрай тир Амираслан Аслановни, чи фикирдалди, гъахътин ксарик акатзава. Гьикл хъи, кве девир акур, эвелдай бедбахтвилелди уьмуьр кечирмишай, советрин девирда вичиз бес къадардин савадлувални къачуз, журьба-журьба хилера халкъдиз, чехи Ватандиз къуллугъдай мумкинвал хъайи, акъалтлай хъсан хатл авай шаирни хъайи и касдин эсерар гилалдини малум тушиз амукъна, адан твар чал гьелелиг гьич са изданидани гьалтнач. Вичихъ Хуьруг Тагьир, Зияудин Эфендиев хътин амадагарни аваз, вучиз санани ада вичин эсерар чапначтла, чаз чидач.

Хъартас Амирасланан эсеррин члал фасагъатди, гекъигунар гуьзелбур, фикирар гъакъван деринбур, гьиссер жанлубур я. Чехни кве девирдиз пай жезва: инкъилабдиллай виликан ва адалай гуьгъуьнин, цлийи девирринбуруз. Ам Хуьруг Тагьирахъ галаз гъа са яшарин ва саки гъа са къисметдин шаир хъана, анжах са тафават ава: Амирасланан уьмуьрдин са къадар йисар Бакуда акъатна, ана ада нефтладин мяденра фялевална. Инкъилабдиллай гуьгъуьнлиз, йифен школадани клелна, хтай адакай хайи хуьруьн советдин секретарь хъана. Ахпа ада Куьре округдин исполкода журьба-журьба къуллугъар тамамарна.

1931-йисуз мад Бакудиз хъфей Амираслан вичин уьмуьрдин эхирдалди гъана амукъна. Ростовда ва Москвада махсус чирвилер къачур

ада нефтладин мяденар гъавадай гъужумдай къуватрикай хуьдай частара къуллугъна. Ватандин Чехи дяведин йисара Бакудин нефт хуьнин, фронт кудай шейэралди таьминарунин еке къвалахрик вичин пай кутур адаз Бакуда ва санлай вири Азербайжанда чехи авторитет ва гъурмет авай. 1965-йисуз Амираслан рагъметдиз фена. Эхиримжи рекъиз бакувийри ам, машинада эциг тавуна, къуьнераллаз тухванай.

И кардикай чаз Амирасланахъ галаз санал нефтладин мяденра къвалахай, гила Дербентдиз хтанвай дявединни зегъметдин ветеран Эмиров Тажидина суьгъбетна, ада чав Амирасланан ширирни агакъарна. Адан ирс чехиди хъун мумкин я, чи гъиле адакай лап тлмил пай ава, амма гъа тлмил эсеррини Амираслан Асланов вичин вахтунин хъсан шаир хъайиди шагъидвалзава.

Хъартас АМИРАСЛАН

СтІал Сулейманаз

Вун къакъатун я чаз таклан,
Чан халкъдин шаир, Сулейман.
Чи япара ама ви ван,
Уьлкведа загьир, Сулейман.

Къе тамамни хъанва цлуд йис,
Ахвараваз хъана вун кис.
Ватан абад ийир халис,
Члаларин къадир, Сулейман.

Чи уьлкведа ажеб, дуст кас,
Ваз шаирвал хупл хъанай хас,
Зегъметчийрин риклеллай пас
Алудай атир, Сулейман.

Тарифда хупл гъатна ви твар,
Я чан лезги члалан устлар!
Вун къиники вири дустар
Авуна ишир, Сулейман.

Халкъдин рикле амукъда вун,
Даим ийиз вакай рахун,
Виридаз клан тир вун акун,
Авай ваз хатур, Сулейман.

Ви ширир я чаз ширин,
Гафар - гуьрчег, мана - дерин,
Вун чи Дагъустан уьлкведин
Еке дамах тир, Сулейман.

Вун заз чидай кас тир иер,
Рахадай гъар са гаф - гевгьер.
Мез - фасагъат, сив тир шекер,
Кар тийиз таъсир, Сулейман.

Вун билбил хъиз рахай гафар,
Тамамдаказ вири гъарфар,
Къакъанардай Ватандин кар,
Я са жавагьир, Сулейман.

Къуьзуьвал на тунач рикле,
Гъар са карда хъана клвенкве,
Халкъдиз куьмек гунуг еке,
Гъам тир ви фикир, Сулейман.

И цлуд йисуз хъайи къадар
Дегишвилер, ваз туш хабар,
И кардикди лап рикл я дар,
Гьикин за, эхир, Сулейман.

Вун фей рекъиз я чун къурбанд,
Мадни абад ийиз Ватан.
Эркек-диши, къуьзуь-жаван,
Амай къван уьмуьр, Сулейман.

1947-йис

СтІал Сулейманан 90 йис

Заз гьикл ава, Сулейман лап гъа

къени,
Дири яз, зав суьгъбет ийизвайд хъиз.
Ацукънавай къвале, фидай рекъени,
Йифиз-юкъуз зунни гъадахъ галайд хъиз.

Адан весиятар хъсан акуна,
Зи вил гилани абурухъ галама.
Къанни муьжуьд йис ятлан вич
такуна,
Гуьзел шикил, гафар риклел алама.

Клелиз, кхъиз вичиз чидачиртлани,
Амма фикир адан пара дерин тир.
Виликдай гаф ише физвачиртлани,
Эхир адаз хъсан атун тайин тир.

Ада вичин гъилелд вичиз эцигай,
Гуьмбетдин нур чи уьлкведиз чкъизва.
Зи вилер, шаирдин чиниз килигай,
Жув къуьзуь хъанатлани, иер хъизма.

Заз гьикл ава, къакъан дагъдин
къилелай,
Амни чи ватандиз тамашзавайд хъиз.
Гъекъ алахъиз, бириш алай пелелай,
Цлийи ширир яратмишзавайд хъиз.

Хайи къалай халкъдин терефдар хъайи,
Ахътин ксар гьич риклелай
фидайд туш.
Акъван багъа гафарин устад хъайи,
Сулейман са члавузни
рекъидайд туш.
1959-йис

Илья СЕЛЬВИНСКИЙ (1899-1968)

Члалар клелдай ада вичин,
Гимиш лезгиди.
Япунжияр галаз чпин
Чубанри гуз яб.
Нянин ярар ачух хъана.
Чуьл я вилиди.
Гъатна - шадвал артух хъана
Суалдиз жаваб...
Фида югъни асир атай,
Амукъда мани,
Гележегдиз большевик цлай
Тухузвай кьегъал.
Кавказ Омир, югъур хъуй ваз.
Я, гьелбет, чехи
Эцигайди дуьнья, адаз
Атлайдини члал.

Таржума авурди
Дагъустандин халкъдин шаир
М. БАБАХАНОВ я.

Газет клелзавайбурун эсерар

Тамила ХУРШИДОВА

Мегъарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрин ФАПдин чпин баркаллу пешедиз вафалу медперсоналдиз ва райондин больницадин реанимациядин отделенидин заведующий МИСРИХАНОВ Мусаиб Алипашаевичазни адан къвалахдин юлдаширизи зи бала хата-баладикай къутармишунай чи хизанди риклин сидкъидай чухсагъул лугъузва.

Чаз чидайвал, цаваралла
Сад Аллагъ,
Адавай инсанри тлалабда
Гъалал авун ахъайзавай гъар
гунагъ,
Чаб акъудун уьмуьрдин гъар
азабдай.

Маса мурад жедач рикле
дидедин:
Балаяр хъун гъамиша
сагъ-саламат,
Абур хуьнуьх цаярикай
дяведин,
Балаяр хъун Сад Аллагъдал
аманат.

Къилел завал атайла зи
баладин,
Лув гана фад лацу лифер
атана.
Я Аллагъ, ваз ван хъанани зи
дуьадин,
На куьмекдиз малаикар
ракъана.

Малаикар я духтурар
Аллагъдин,
Аскерар я сагъвал хуьзвай
инсанрин,
Алахънавай уьмуьр са клус
хъсанариз,
Хура акъвазиз бед тлегуьнрин
гъелягърин.

Баркалла кез экуь суваб
зегъметдай,
Риклер зирек, чанар даим
сагъ хъурай!
Регимлу куь къвалахрин
гъурметдай,
Мурадрикай бегъер гъидай
багъ хъурай!

**Женнет РИМИЕВ,
РД-дин культураддин
лайихлу работник, Къурагъ
район, КъенПир**

Начальникдиз

Ришвет патал гъайила гъер,
Клуфукни ви ктकिда хъвер,
Хкваш лугъуз хъвадай зегъер,
Хъурай ваз дарман, начальник.

Къе руфунал акъалтна пи,
Кефиярни къумбар я ви,
Гъар са касдин хъваз на иви,
Гьикъван хъурай мад,
начальник?

Кесибривай къакъудиз пул,
Члугвадач на са чарчел къул,
Гъиз таз жуваз савкъатар бул,
Хупл инсан я и начальник!

Чиз амач я дуст, я халу,
Мягъкемариз на ваз пару,
Гъа вун хътинбур къуна далу,
Яргъал фидан икл, начальник?

Ихътин дуьнья

хъана чаз къе

Акурди хъиз са пис ахар,
Жезмач завай лугъуз гафар,
Хквезмач зи мецел члалар,
Ихътин дуьнья хъана чаз къе.

Хквезмач ван садазни къе,
Гьикъван хъурай зун куь рекъе?
Еке парар гъатна хиве,
Ихътин дуьнья хъана чаз къе.

Меркездиз физ-хквезва зун,
Залан я зи гъар са юзун,
Авайди туш ана жузун,
Ихътин дуьнья хъана чаз къе.

Баябан я хайи чилер,
Ичли жезва къвез-къвез
къвалер,
Низ ахъайин за зи дердер,
Ихътин дуьнья хъана чаз къе.

Шихали БАГЪИРОВ

Эй къуьзуь дуьнья

Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья,
Чна валай вуч тухузва,
Риклин сирер ваз лугъузва,
Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья!

Хъсан я хъи инсанвал хуьн,
Ам хуьнуьх къвалах я четин,
Куьз ийизвач чун на вал
архайин,
Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья?

Гъар са наз-нямет авуна
жагъур,
Инсанар ава вал зегъмет
члугур,
Вавай чара хъун бес тушни
агъур,

Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья?
Эцигайтлан вуна тавханаяр,
Алукайтлан либасар алай зар,
Къисмет жезва чаз вучиз
дерин сар,
Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья?

Такабурлу яз, хъвериз вал
къекъвейи,
Хура рикл хъайи асландин
ифейи,
Инсан тухуда на кстахдиз хвейи,
Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья.

Чир хъун патал дуьньяд хабар,
Гъавурда куьн гъат, инсанар,
Ни тухузва наз-няметар,
Эй къуьзуь дуьнья,
Эй къуьзуь дуьнья?

Николай АСЕЕВ (1889-1963)

Дагъустандин ашукъ

Вилаятда агъвалдикни экуьник
Акатай чун мандикни къуьлубник.
Ваз саламни икрам, чехи мандидар,
Рангни чарар течиз, халкъдиз
кланидар.
Салам ваз, дерт лагъай кесиб
бендедин
Дагъустандин халкъдин шаир
бинедин!
Вуна кутур къил-манди чил къада!
Чи гъайбатдик кефер пата Кавказдин
Нур гудайвал, лугъудайвал манини,
Давамдайвал мани клани аваздин
Санлай чехи чи Советрин чилини.
Вилаятда агъвалдикни экуьник
Акатай чун мандикни къуьлубник,
Чна капни яда, нефес къезилриз,
Гена артух къуьл къведайвал
жегъилриз.

Са таб, гъиле жедач - чида
вирина! -
Сулейманан саздин гьич са симина.
Саздихъ галаз экуьникай чнани
Мани лугъун давамарда пакани.
Яргъай къвезвай сес - и сес чаз
сирдаш я -
Сад Купала, садни Колос юлдаш я.
Ерзя, коми, туьрквер, гена чувашар
Мандик квай я чеб бахтлу
юлдашар.
Къуьлубник ква стаханов чешнедин
Мегрел, абхаз, дагъустанви
уьлкведин.
Гарал къугъваз черкес чухва
азаддиз,
Кеспидик кваз, къадир аваз
къвалахдин,
Мегрелрини, лезгийрини, хупл
шаддиз,
Къуьл ийизва уьлкве галаз
дамахдин.

**Чи календарь
Гелхен Мухтар
(1924-1987)**
Партшколада, ахпа Дагъустандин педагогикадин институтда клелай Гелхен Мухтара (Рамазанов Мухтара) са къадар йисара школада, Къурагъ райондин идарайра къвалахна. 1954-1956-йисара адакай райондин «Дагъдин булах» газетдин редакторни хъана. Ам вичин девирда клелзавайбурун фикир желб авур цлудралди ширир автор я. Адан эсерар «Эжв» ва «Девирдин нурар» клватлара гъатна.

Чи ватанэгълияр - гъар сана Муаллим-художник

К. КЪАЛАЖУХВИ

Гъейранвилелди лезет ххудиз жедай шиклар члугваз алакзавай художник-кар чахъ гзаф авайдакай газетдин чинра идалай виликни са шумудра къеней. И мукъвара чаз мад са лезги художникдин бажарагълувилкай хабар хъана. Ихтилат 1978-йисуз Ростов шегьерда дидедиз хъайи **Анна Алихановна ЧУБАНОВАДИКАЙ** я.

Художниквилдин хиляй РГААИ (Ростовдин архитектурадинни искусстводин госакадемия) къутягъай 2001-йисалай ада Къиблепатан Федеральний университетдин архитектурадинни искусстводин академиядин живописдинни скульптурадин кафедрада чехи преподаватель яз къвалахзава. Ам илимдал, ахтармишунрал, методикадин къвалахрал машгъл жезва.

Анна Чубанова 2003-йисалай Россиядин художникрин Союздин, 2019-йисалай вири халкъарин педагогрин-художникрин Союздин член я. 2019-йисуз ада Россиядин художестводин академияда живописдай чирвилер къачуна.

Анна Алихановна вири халкъарин дережада аваз къиле фейи хейлин выставкайрин, конкурсрин гъалибчи я: 2013-йисуз - Берлинда, 2014-йисуз - Женевада, 2015-йисуз - Софияда, 2016-йисуз - Минскда, 2017-йисуз Владимирда, 2019-йисуз - Сицилияда, 2020-йисуз - Барселонада. И агалкъунрилай гъейри, ада улкъведин жуьреба-жуьре регионра къиле фейи вишелей виниз выставкайра вичин бажарагълдин бегъерар раижнава.

2015-йисуз Железноводскда «Гелегедин архитектурадинни художественный образованидин майданар» темадай адан илимдин макъала чапдай акъатна. Вири халкъарин илимдинни тежрибадин конференция патал ада «Архитектура ва искусство: умуми малуматар ва тежриба» темадай хъей макъала гзаф метлеблуди хъана.

Алакълунар авай художник, муаллим яз, ада Ростовда гъар йисуз институтрин студентрин арада конкурсар-выставкайра тешкилзава, живописдин хиляй тежриба раижунин серенжемар къиле тухузва. Адан регъбервилек кваз чирвилер къачузвай студентри Россиядин, гъаки дуньядин дережадин выставкайрани, конкурсрани агалкъунар къазанмишзава.

Яратмишунин, муаллимвилдин рекъе бажарагълувилелди, бегъерлувилелди къвалахунай Анна Чубановадиз Россиядин медениятинни министерстводин, Ростовдин областдин медениятинни министерстводин, «Россиядин художникрин Союзди» ва цлудралди маса идарайри, тешкилатри, регионрин министерстводин дипломар, грамотайра ганва.

Чи ватанэгълидин яратмишунар гъам Россиядин, гъам къецепатан улкъвейрин хуси коллекцияра ава. Чаз адахъ мадни еке агалкъунар хъана къанзава.

Куь ихтиярар

Агъвал тлимил тир хизанар

Яшамин хъунин агъа къанин къадар дилай тлимил къазанжи къевезвай хизанар тлимил эменни авай хизанар яз гисабзава. И дуьшуьшда регионда тайинарнавай къайдайрал амалзава.

Къилди къачуртла, къазанжийрин къадар чирдайла, хизанри къачузвай мажибар, стипендияр, пособияр, пенсияр, киридин гъакъияр, къиметлу чарарин дивендар, алиментар, авторвилдин ихтиярарай къачузвай пишкешар фикирда къазва.

Гъахъ-гъисаб эхиримжи пуд вацран муддатдиз талукъ вири къазанжийрай къилиз акъудзава.

Къейд ийин, са нефесдиз талукъ яша-

миш хъунин агъа къанин къадар алай вахтунда чи республикада 14062 манат я.

Агъвал тлимил авай хизандин дережа МФЦ-дин идарайдай къачуз жеда. Ихътин документар истемшизава:

- ▶ диде-бубадин паспортар;
- ▶ аялар хайивилин гъакъиндай шагъадатнамаяр;
- ▶ эленимиш хъунин гъакъиндай шагъадатнама;
- ▶ эхиримжи пуд вацран къазанжийрин гъакъиндай справка;
- ▶ зегъметдин дафтар;
- ▶ хизандин составдин гъакъиндай декларация.

Дармандин набататар Некледин улун

Пегъризчийри къейдзавайвал, некледин улун чай мукъвал-мукъвал хъуникди инсандин умуьр яргъи жеда. Твар къунвай чай члулав ва къацу чаярилай са жерге хийирлу такъатралди тафаватлу жезва.

Москвада машгълур духтур-пегъризчи Е.Соломатинади гъавурдик кутазвайвал, чайдин жуьреба-жуьре сортарин тафаватлувал абур къватлзавай чкайрихъ галазни алакълу я.

Некледин улундик гзаф къадарда антиоксидантар, гъа жергедай яз полифенолни ква. Полифенолди лагъайтла, Альцгеймеран ва Паркинсонан азарар еримлу хъунин вилик пад къазва. Идалайни гъейри, улунди риклинни дамаррин, онкологиядин азаррикай виликамаз хабар гуда. Пешекарди лугъузвайвал, активный затлар гзаф къайвилляй, улундихъ инсан

къубан ийидай, тлуьрди фад иливаруниз куьмек гудай къуватни ава.

И чай ишлемишна виже текъвезвай дуьшуьшарни авачиз туш. Мисал яз, пешекарри хуквадинни ратарин ва лекъинин азарар авайбуруз улундин чай ишлемишун къадагъа авунва. Къадагъа туширбурузни ам къадардилай артух ишлемиш тавун теклифзава: артухан секинсузвал акатун, ахвар атлун мумкин я.

Спорт

Жасмина САИДОВА

И мукъвара чаз малум хъайивал, мартдин вацран сифте къилияй «Футболдин федерация» ДРОО-ди Мегъарамдхуьруьн райондин футболдин «Леки» командадин тренер **Тофик КЪАДИМОВ Дагъустандин футболдай чемпионатдин 2023-йисан сезондин виридалайни хъсан тренер тирди диплом гуналди тестикъарнава. Мубаракрай чи ватанэгълидиз и агалкъун!**

Риклел хкин, Дагъустандин футболдай виридалайни машгълур «Леки» командади алатай йисан октябрдиз къиле фейи финалдин гуьруьшда «Темир-Хан-Шура» (Буйнаксдин район) командадин винел 3:1 гисабдалди гъалибвал къазанмишна. Идалди «Леки» командади Дагъустандин чемпионвилдин кубок 8-сеферда къазанмишна. Гъа са вахтунда Тофик Къадимова тренер-чемпион лагъай твар къазанмишиз им къвед лагъай йис я.

пионатда ва республикадин Кубок патал къугълурна гъалибвал къазанмишна.

Пешекарвилдин спорт, къилди къачуртла, футбол умуьрдин рехъ яз хкъагълуниз куь таъсирна лагъай суалдиз жаваб яз Тофик Ражабовича къейд авурвал, и жуьредал адан рикл лап гъевчи члавалай алай.

- Гъевчибуру тирла, чахъ хуьре анжах футболдай ва залан атлетикадай вердишвилер къачудай мумкинвал авай. А члавуз чахъ Гилийрал Дагъустандин турнирра иштиракзавай «Алпан» команда авай (тренер - Руслан Керимханов). Футболдай гуьруьшар хъайила, риклел алама, чун къватл жедай, еке гъевесдивди абурун къугълуниз тамашдай. А члавуз чахъ хуьре хъсан тренерни авайди тир - Агъабегов Рамиз. Адан гъилик кваз чна, 20-25 аялди, саки пешекарвилелди футболдай вердишвилер къачузвай, - суьгъбетзава ада.

Чи ватанэгълиди мадни риклел хкизвайвал, къвач тла хъун себеб я, ам футболдикай къерех жедай чкадал атанай.

Виридалайни хъсан тренер

КЪАДИМОВ Тофик Ражабович Мегъарамдхуьруьн райондин Гилийрин хуьре 1989-йисан 16-январдиз дидедиз хъана. Хуьруьн юкъван мектебда келиз, ада футболдай спортдин секциядин вердишвилер къачузвай. Спортдал гъевчи члавалай рикл алай жегъилди и рекъяй пешекарвал Дербент шегьерда, Дагъустандин образованидин ва культуранин академиядин (ЧУВО ДАОК) «Физический культура» факультет акъалтларуналди къачуна.

Идалай къулухъ алатай йисара ам Мегъарамдхуьруьн «Леки», Лекбатандин «Къарадагъ» (Азербайжан), Каспийскдин «Дагдизель», Калининграддин «Балтика» (ФНЛ), Махачкъаладин «Динамо-легион», Майкопдин «Дружба» (2-лига), Новороссийскдин «Черноморец» (2-лига), гъакини Азербайжандин олимпийский командайрик кваз къугълвана. Къейд ийин, «Дружба» ва «Черноморец» дестейрик кваз къиле фейи чехи турнирра ада 3-къаяр къуна.

Тофик Къадимован агалкъунрик жаванрин арада Россиядин чемпионвилдин (2005-йис), Дагъустандин 8 сеферда чемпионвилдин, Азербайжандин чемпионвилдин (1-лига, 2012-йис) тварар ква, ам гъакини Республикадин кубокдин (2 сеферда) ва футболдай КФК-дин «Юг» зонадин (2016-йис) кубокдин сагъиб я.

Дагъустандин футболдай чемпионатра «Леки» командадик кваз иштиракиз, адакай пуд сеферда сезондин виридалайни хъсан гъужумдайди (нападающий) хъана. 2022-йисалай Тофик Къадимов «Лекидин» къугълвазвай тренер я. Адан регъбервилек кваз командади футболдай 2022-йисуз Дагъустандин чем-

пионатда ам зур йисан вахтунда залан атлетикадал машгълур хъана. Амма, футбол гададин рикляй акъатна.

2007-йисуз, яни «Леки» команда арадал гъайила, Азербайжандин Кцлар райондин Ширвановкадай хъсан тренердиз теклифнай. Ада пуд йисуз къвалахна. Амма 2010-йисуз тренерди вичин гъилик вердишвал къачунвай къуд жегъл, гъа жергедай яз Тофикни, Кцларин «Шагдагъ» командада къугълун патал тухвана. Жегъилар ахтармишунрай нетижалудакъ акъатна ва Азербайжандин командадик кваз къугълваз башламишна.

- Къевай исятда акъалтзавай аялрихъ элкъвена вуч лугълуз жеда? - суал гана чна тренердиз.

- За аялриз спортдал машгълур хъуниз эвер гузва. Зи фикирдалди, футбол спортдин виридалайни хъсан жуьре я. Эгер чи вахтара авайди анжах «Дагдизель» команда тиртла, гила пешекар спортдин хиле къугълвазвай командайра гзаф хъан-

ва. Ингъе «Динамо» (Махачкъала) команда къведай йисуз высший лигадиз акъатда, къвед лагъай лигада къвед-пуд команда ава, пуд лагъай лигадин дестеярни Россиядин турнирра къугълвазва. Акъалтзавай аялар патал мумкинвилерни, шартларни лап хъсанбуру я. Къанзавайди анжах дидебубайрин патай са тлимил куьмек я, аялар куьейра чеб чпин ихтиярда тежедайвал. Зи фикирдалди, аялдиз азад вахт гъич хъана къанзавайди туш. Тарсарилай гъугълуниз ам спортдин рекъе хъана къанда. Вучиз лагъайтла, аялар члуру рекъиз ялдай шейэр исятда дуьньяда гзаф хъанва. Футбол, къуршахар къун, залан атлетика... - рикл алай рехъ хкъана, адал рикливай машгълур хъайи инсан и кардал садрани пашман жедач.

ИСЛЕН, 29-апрель

РТВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 М/с «Маша и медведь» (0+)
08:15 М/с «Супер Мяу» (0+)
08:30 «Арт-клуб» (0+)
08:50 М/ф «Белка и Стрелка. Звездные собаки» (0+)
10:30 Т/с «Когда наступит рассвет» 2 с. (16+)
11:20 «Служа Родине»
11:40 Д/ф «Сесиль в Стране чудес» «Карачаев-Черкессия»
12:30 «Дагестан туристический» (0+)
12:50 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом» 1 с. (16+)
13:40 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом» 2 с. (16+)
14:30 Передача на ногайском языке (12+)

15:20 Т/с «Когда наступит рассвет» 3 с. (16+)
16:10 Т/с «Когда наступит рассвет» 4 с. (16+)
17:05 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом» 3-4 с. (16+)
18:50 Передача на табасаранском языке «Мил» (12+)
19:30 Врем новостей Дагестана
19:50 «Удивительные горы» (0+)
20:05 Х/ф «Экспонат»
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 «Угол зрения» (12+)
23:30 Д/ц «Вместе с наукой» (12+)
00:00 Проект «Ночной дождь» 14 (12+)
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 «Женщина Дагестана» (0+)

ПЕРВЫЙ

05.20 Х/ф «Укротительница тигров».
06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Укротительница тигров».
07.20 Х/ф «Белые Росы».
09.00 «Умницы и умники».
09.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 «Модный приговор».
11.10 «Играем свадьбу!»
12.00 Новости.
12.15 «Повара на колесах» (12+).
13.10 «Видели видео?»
14.10 Т/с «Собор». (16+).
18.00 Новости.
18.20 Церемония вручения народной премии «Золотой граммофон». (16+).
21.00 «Время».
21.35 Т/с «По законам военного времени. Битва за Ростов».
23.35 Х/ф «Джилда».
01.45 «Подкаст. Лаб».
 «Собрались с мыслями». (16+).

РОССИЯ 1

09:40 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.15 Т/с «Принцесса и нищенка». (16+).
06.50 Т/с «Две жизни». (12+).
09.00 «Вести».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.50 «Жизнь и судьба с Борисом Корчевниковым». (12+).
12.15 Т/с «Невеста комдива». (12+).
14.00 «Вести».
14.30 Т/с «Невеста комдива». (12+).
17.00 «Вести».
17.50 «Песни от всей души». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Любовь преодолевает все». (16+).
00.30 Т/с «Доктор Анна».
02.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).

НТВ

05.05 Т/с «Марлен». (Россия). (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Пес». (Россия). (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Пес». (Россия). (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 «Следствие вели...» (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Емеля». (Россия). (16+).
23.40 Концерт Зары «О любви». (12+).
01.40 «Агентство скрытых камер». (16+).
02.10 Т/с «Семина». (Россия). (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «Пять ужинов». (16+).
06.45 Х/ф «Не ходите, девки, замуж». (Россия). (16+).
08.05 Комедия «Мужчина в моей голове». (Россия). (16+).
10.40 Комедия «Найти мужа Дарье Климовой». (16+).
15.00 Мелодрама «Разведенка с прицепом», 1-8 с. (16+).
23.45 Мелодрама «Призраки на двоих». (Россия). (16+).
01.35 Мелодрама «В отражении тебя». (Россия). (16+).
04.50 «Пять ужинов». (16+).
05.25 Х/ф «Не ходите, девки, замуж». (Россия). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Смотри и смейся!» Концерт. (12+).
07.05 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
08.45 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
10.35 Д/ф «Невидимый поединок». (16+).
11.30 «События». (16+).
11.45 «Координаты смеха». Концерт. (12+).
13.10 «Смех, дрожь и видео». (16+).
13.45 Д/с «Назад в СССР». (16+).
14.35 Х/ф «Пираты XX века». (16+).
16.15 Х/ф «Спешите любить». (12+).
18.10 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
20.05 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
22.00 «События». (16+).
22.15 Х/ф «Танцы на угле». (16+).
01.30 Х/ф «Старая гвардия. Прощальная вечеринка». (12+).
04.25 «Мой герой». (12+).

ЗВЕЗДА

05.45 Х/ф «Стрелы Робин Гуда». (12+).
07.30 Т/с «Граф Монте-Кристо». (16+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Т/с «Граф Монте-Кристо». (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.20 Т/с «Граф Монте-Кристо». (16+).
16.55 Х/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих». (12+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.20 Х/ф «Максим Пепелица». (12+).
21.15 «Галерея Звезд». Анна Шилова. (12+).
22.45 Х/ф «О бедном гусаре замолвите слово». (12+).
02.05 Х/ф «Ошибка режиссера». (12+).
04.20 Х/ф «Судьба режиссера». (12+).

САЛАСА, 30-апрель

РТВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» (12+)
08:00 М/с «Маша и медведь» (0+)
08:15 М/с «Супер Мяу»
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 М/ф «Белка и Стрелка. Карибская тайна» (0+)
10:30 Т/с «Когда наступит рассвет» 3-4 с.
12:10 Д/ф «Сесиль в Стране чудес» «Карелия» (12+)
12:55 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом» 5-6 с. (16+)
14:55 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+
15:35 Премия Правительства РД «Душа Дагестана» (12+)

17:05 Т/с «Снайперы. Любовь под прицелом» 7-8 с. (16+)
18:50 Передача на лакском языке (12+)
19:30 Время новостей Дагестана
19:50 «Время есть!» (0+)
20:25 «Культурный код»
20:45 «Дагестан туристический» (0+)
21:00 Х/ф «Долгая счастливая жизнь» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 «Колеса» (12+)
23:45 Д/ц «Вместе с наукой» «Как предсказывают погоду» (с субтитрами) (12+)
00:15 «Удивительные горы. Лучшее» (0+)
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 Проект «Ночной дождь» 15 (12+)
01:15 Передача на лакском языке (12+)

ПЕРВЫЙ

06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Белая ночь, нежная ночь...» (16+).
08.00 «Доброе утро».
10.00 Новости.
10.15 «Модный приговор».
11.10 «Играем свадьбу!» (12+).
12.00 Новости.
12.15 «Повара на колесах» (12+).
13.05 «Видели видео?»
14.00 Т/с «Собор». (16+).
18.00 Новости.
18.20 «Ээхх, Разгуляй!»
21.00 «Время».
21.35 Х/ф «Мажор в Сочи». (16+).
23.45 Х/ф «Мегрэ и таинственная девушка». (16+).
01.20 «Подкаст. Лаб».
 «Фокусы». (16+).
02.05 «Подкаст. Лаб». «Не лыком шиты». (16+).
02.50 «Подкаст. Лаб».
 «Психика». (16+).
03.35 «Подкаст. Лаб».
 «Произвольная программа». (16+).

РОССИЯ 1

09:40 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.15 Т/с «Принцесса и нищенка». (16+).
06.50 Т/с «Две жизни». (12+).
09.00 «Вести».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.50 «Жизнь и судьба с Борисом Корчевниковым». (12+).
12.15 Т/с «Невеста комдива». (12+).
14.00 «Вести».
14.30 Т/с «Невеста комдива». (12+).
17.00 «Вести».
17.50 «Песни от всей души». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Любовь преодолевает все». (16+).
00.30 Т/с «Доктор Анна».
02.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).

НТВ

05.10 Т/с «Марлен». (Россия). (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Пес». (Россия). (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Пес». (Россия). (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 «Следствие вели...» (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Емеля». (Россия). (16+).
23.45 «Следствие вели...» (16+).
01.25 Т/с «Семина». (Россия). (16+).
02.55 Т/с «Семина. Возмездие». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама «Дело было в Пенкове». (16+).
08.25 Мелодрама «Призраки на двоих». (Россия). (16+).
10.25 Мелодрама «Мама Люба». (16+).
15.00 Мелодрама «Иньекция любви». (Россия). (16+).
23.45 Мелодрама «Страшная красавица». (16+).
01.40 Комедия «Найти мужа Дарье Климовой». (Россия). (16+).
04.55 Мелодрама «Дело было в Пенкове». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

07.10 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
08.45 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
10.35 Д/ф «Невидимый поединок». (16+).
11.30 «События». (16+).
11.45 «Смейтесь, как мы, смейтесь громче нас». Концерт. (12+).
13.05 «Смех, дрожь и видео». (16+).
13.40 Д/с «Назад в СССР». (16+).
14.35 Х/ф «Одиноким предоставляется общежитие». (12+).
16.15 Х/ф «Как вернуть мужа за тридцать дней». (12+).
18.10 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
20.05 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
22.00 «События». (16+).
22.15 Х/ф «Танцы в темноте». (12+).
01.30 Х/ф «Старая гвардия. Огненный след». (12+).

ЗВЕЗДА

07.15 Х/ф «Возвращение резидента». (12+).
09.00 Новости дня. (16+).
09.20 Х/ф «Возвращение резидента». (12+).
10.25 Х/ф «Конец операции «Резидент»». (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.20 Х/ф «Конец операции «Резидент»». (12+).
13.55 Х/ф «Я объявляю вам войну». (16+).
15.50 Т/с «Место встречи изменить нельзя». (12+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.20 Т/с «Место встречи изменить нельзя». (12+).
00.00 Х/ф «Криминальный квартет». (16+).
01.40 Х/ф «Выйти замуж за капитана». (12+).
03.10 Х/ф «Стрелы Робин Гуда». (12+).
04.30 Д/с «Москва фронт». (16+).
04.50 Х/ф «Небесный тихоход». (12+).

АРБЕ, 1-май

РТВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке (12+)
08:00 М/с «Маша и медведь» (0+)
08:15 М/с «Супер Мяу»
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Большое путешествие» (6+)
10:20 Т/с «Первые встречи» 1 с. (16+)
11:15 Т/с «Первые встречи» 2 с. (16+)
12:10 Т/с «Первые встречи» 3 с. (16+)
13:05 Т/с «Первые встречи» 4 с. (16+)
14:00 Т/с «Первые встречи» 5 с. (16+)
14:55 Передача на лакском языке (12+)
15:30 Т/с «Первые встречи» 6 с. (16+)
16:25 Т/с «Первые встречи» 7 с. (16+)

17:20 Т/с «Первые встречи» 8 с. (16+)
18:15 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Фильм-концерт «Дагестанские ритмы» (12+)
18:50 Передача на даргинском языке (12+)
19:30 Время новостей Дагестана
19:50 Фестиваль искусств «Черешневый лес» Юбилейный концерт.
21:00 Х/ф «Битва» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
22:50 «Аутодафе» (12+)
23:30 Д/ц «Заповедники РД» «Лазовский заповедник» (с субтитрами) (12+)
00:00 Проект «Ночной дождь» 16 (12+)
00:30 Время новостей Дагестана
00:50 Д/ф «Кункинские мотивы» (12+)

ПЕРВЫЙ

06.00 Новости.
06.10 Х/ф «Высота».
08.00 «Доброе утро».
10.00 Новости.
10.15 «Модный приговор».
11.10 «Играем свадьбу!» (12+).
12.00 Новости.
12.15 «Повара на колесах» (12+).
13.05 «Видели видео?»
14.20 Т/с «Собор». (16+).
18.00 Новости.
18.20 «Собор». (16+).
19.00 Большой праздничный концерт «Слышишь, время гудит - БАМ!» (12+).
21.00 «Время».
21.35 Т/с «По законам военного времени. Враг за спиной». (12+).
23.30 Х/ф «Эта безумная любовь». (16+).
01.50 «Подкаст. Лаб». «20 лет спустя». (16+).
02.35 «Подкаст. Лаб».
 «Креативные индустрии». (16+).

РОССИЯ 1

09:40 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.15 Т/с «Принцесса и нищенка». (16+).
06.50 Т/с «Две жизни». (12+).
09.00 «Вести».
09.55 «О самом главном». (12+).
11.00 «Вести».
11.50 «Аншлаг» и Компания». (16+).
14.00 Х/ф «Одесский пароход». (12+).
15.35 Комедия «Кавказская пленница, или Новые приключения Шурика». (6+).
17.00 «Вести».
17.50 «Песни от всей души». (12+).
20.00 «Вести».
21.20 Т/с «Любовь преодолевает все». (16+).
00.30 Т/с «Доктор Анна». (12+).
02.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).

НТВ

05.10 Т/с «Марлен». (Россия). (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Пес». (Россия). (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 Т/с «Пес». (Россия). (16+).
16.00 «Сегодня».
16.20 «Следствие вели...» (16+).
19.00 «Сегодня».
19.30 Т/с «Емеля». (Россия). (16+).
22.45 «Золотой граммофон. Лауреаты церемонии 2024». (12+).
01.30 Т/с «Семина. Возмездие». (Россия). (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама «Евдокия». (Россия). (16+).
08.35 Мелодрама «Страшная красавица». (16+).
10.40 Мелодрама «Каммуналка». (Россия). (16+).
15.00 Мелодрама «Не родная дочь», 1 - 8 с. (Россия). (16+).
23.30 Комедия «Мужчина в моей голове». (Россия). (16+).
01.50 Мелодрама «Евдокия». (16+).
03.30 «6 кадров». (16+).
03.50 Д/ф «Кризисный центр». (16+).
06.15 «По делам несовершеннолетних». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.55 Х/ф «Пираты XX века». (12+).
07.15 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
08.50 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
10.40 Д/ф «Невидимый поединок». (16+).
11.30 «События». (16+).
11.45 «Что бы это значило?» Концерт. (12+).
13.15 «Смех, дрожь и видео». (16+).
13.45 Д/с «Назад в СССР». (16+).
14.35 Х/ф «Полосатый рейс». (12+).
16.15 Х/ф «Помощница».
18.25 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
20.10 Х/ф «Некрасивая подружка». (16+).
22.00 «События». (16+).
22.15 «Приют комедиантов». (12+).
23.40 Х/ф «Королева при исполнении». (12+).
01.15 Х/ф «Сельский детектив. Сам сердце успокоится». (12+).

ЗВЕЗДА

06.10 Х/ф «Финист - Ясный Сокол». (6+).
07.50, 09.15 Х/ф «Максим Пепелица».
10.00 Д/с «Время вперед» (16+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.15 Д/с «Время вперед» (16+).
14.45, 17.55 «Мифы о России: вчера, сегодня, завтра». «Русская жестокость». (12+).
19.00 Новости дня. (16+).
19.15 «Мифы о России: вчера, сегодня, завтра». «Русская отсталость». (12+).
21.20 Х/ф «Овенка Долли была злая и рано умерла». (16+).
23.30 Х/ф «Любить по-русски». (16+).
01.25 Х/ф «Любить по-русски 2». (16+).
03.00 Х/ф «Любить по-русски 3. Губернатор». (16+).

ХЕМИС, 2-май

РТВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20, 14.50 Передача на даргинском языке 12+
08:00 М/с «Маша и медведь» (0+)
08:15 М/с «Супер Мяу»
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Богатая Маша» 1 с. (16+)
09:45 Т/с «Богатая Маша» 2 с. (16+)
10:40 Фестиваль искусств «Черешневый лес» Юбилейный концерт. (12+)
11:45 «Аутодафе» (12+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Дочки-матери» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 Т/с «Красота небесная» 1 с. (16+)

16:30 Время новостей Дагестана
16:50 «Удивительные горы. Лучшее» (0+)
17:05 Т/с «Дочки-матери» 3-4 с. (16+)
18:50 Передача на аварском языке (12+)
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «За скобками»
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Первая студия»
20:50 «Денеб ЛФЛ Дагестан» (12+)
22:00 «Психологическая азбука» (12+)
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 «За скобками» (12+)
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Молодежный драйф» (12+)
00:00 Д/ц «Моя любовь - Россия!» «Староверы Печоры» (12+)

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.20 «Модный приговор».
10.10 «Жить здорово!»
11.00 «Информационный канал». (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Информационный канал». (16+).
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
17.00 «Информационный канал». (16+).
18.00 Новости.
18.50 «Информационный канал». (16+).
19.55 «Куклы наследника Тутти». (12+).
21.00 «Время».
22.00 Т/с «По законам военного времени. Враг за спиной». (12+).
23.00 «Большая игра».
00.10 Д/ф «Леонид Каневский. Непереводаемая игра слов». (12+).

ЖУЬМЯ, 3-МАЙ	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК 07:00 Время новостей Дагестана 07:20,14:50 Передача на аварском языке 08:00 М/с «Маша и медведь» (0+) 08:15 М/с «Супер Мята» 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 Т/с «Богатая Маша 2» 1 с. (16+) 09:40 Т/с «Богатая Маша 2» 2 с. (16+) 10:30 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Староверы Печоры» (12+) 10:55 «Денеб ЛФЛ Дагестан» (12+) 12:00 «Первая студия» 12:30 Время новостей Дагестана 12:50 Т/с «Я буду жить!» 1-2 с. (16+) 14:30 Время новостей Дагестана	15:30 Т/с «Красота небесная» 2 с. (16+) 16:20 Мультфильм (0+) 16:30 Время новостей Дагестана 16:50 «Арт-клуб» (0+) 17:10 Т/с «Я буду жить!» 3-4 с. (16+) 18:50 Передача на кумыкском языке «Халкь ва заман» (12+) 19:30 Время новостей Дагестана 20:00 Время новостей. Махачкала 20:20 «Подробности» 20:50 «Мир Вашему дому» 21:20 «Круглый стол» 21:55 «Время спорта» 22:30 Время новостей Дагестана 23:00 Время новостей. Махачкала 23:20 «Глобальная сеть» 00:00 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Бессмертие Урал-Батыра» (12+)	09:40 Местное время. Вести-Дагестан 21:15 Местное время. Вести-Дагестан 05:15 Комедия «Майский дождь». (12+). 06:50 Т/с «Две жизни». 09:00 «Вести». 09:55 «О самом главном». 11:00 «Вести». 11:50 «Жизнь и судьба с Борисом Корчевниковым». (12+). 12:15 Т/с «Город невест». (12+). 14:00 «Вести». 14:30 Т/с «Город невест». (12+). 17:00 «Вести». 17:50 «Песни от всей души». (12+). 20:00 «Вести». 21:30 «Удивительные люди. Новый сезон». (12+). 23:55 Х/ф «Новый муж». 03:25 Х/ф «Заповедник».	05:10 Т/с «Марлен». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:25 Т/с «Пес». (16+). 10:00 «Сегодня». 10:35 Т/с «Пес». (16+). 13:00 «Сегодня». 13:25 Т/с «Пес». (16+). 16:00 «Сегодня». 16:45 «За гранью». (16+). 17:50 «ДНК». (16+). 19:00 «Сегодня». 19:40 Т/с «Емеля». (16+). 23:00 «Сегодня». 23:25 «Своя правда». (16+). 01:20 «Квартирный вопрос». 02:20 Т/с «Агентство скрытых камер». (16+). 02:50 Т/с «Семин. Возмездие». (16+).	06:30 «По делам несовершеннолетних». (16+). 07:30 «Давай разведемся!» (16+). 08:30 «Тест на отцовство». (16+). 10:40 Д/ф «Понять. Простить». (16+). 11:45 Д/ф «Порча». (16+). 12:55 Д/ф «Знахарка». (16+). 13:30 Д/ф «Верну любимого». (16+). 14:05 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+). 14:40 Мелодрама «Чары любви». (16+). 19:00 Мелодрама «Судьба на лестничной клетке». (16+). 23:20 «Уютное утро». (16+). 23:50 Д/ф «Понять. Простить». (16+). 01:00 Д/ф «Порча». (16+). 02:00 Д/ф «Знахарка». 02:25 Д/ф «Голоса ушедших душ». (16+). 00:15 Д/с «Приговор».	06:05 Х/ф «Как вернуть мужа за тридцать дней». (12+). 07:40 Х/ф «Домохозяйка». (16+). 11:50 Х/ф «Темная сторона света 2». (12+). 13:40 «Мой герой». (12+). 14:30 «События». (16+). 14:50 «Город новостей». 15:00 Х/ф «Я иду тебя искать. За закрытыми дверями». (12+). 16:55 Д/ф «Актерские драмы». (16+). 17:50 «События». (16+). 18:10 Х/ф «Звоните в полицию! Судьба злодейки». (12+). 22:00 «За решеткой». (16+). 22:45 Д/ф «Русские тайны. Империя азарта». (16+). 23:30 Д/ф «Охота на мясника. Дело ивановского зверга». (16+). 00:15 Д/с «Приговор».	07:00 «Сегодня утром». 09:00 Новости дня. (16+). 09:15 «Открытый эфир». 11:00 «Ищу своих». (12+). 11:50,13:25 Х/ф «Александр Невский». (12+). 13:00 Новости дня. (16+). 14:35 Т/с «Место встречи изменить нельзя». 15:00 Военные новости. 15:05 Т/с «Место встречи изменить нельзя». 17:00 Новости дня. (16+). 17:15 Т/с «Место встречи изменить нельзя». 19:00 Новости дня. (16+). 19:40 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведем» 20:30 «Специальный репортаж. Что русскому смешно...» (16+). 22:00 «Здравствуйте, товарищи!» (16+). 23:30 «Музыка+». 00:55 Х/ф «Проверено - мин нет». (12+).

КИШ, 4-МАЙ	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК 07:00,08:30 Время новостей Дагестана 07:20 Передача на кумыкском языке (12+) 08:00 М/с «Маша и медведь» (0+) 08:15 М/с «Супер Мята» 08:50 «Мир Вашему дому» 09:20 Х/ф «Битва» (16+) 10:50 Д/ц «Моя любовь – Россия!» «Бессмертие Урал-Батыра» (12+) 11:20 «Подробности» 12:00 «Время есть!» (0+) 12:50 Т/с «Конвой PQ-17» 1 с. (12+) 13:45 Т/с «Конвой PQ-17» 14:50 Чемпионат Дагестан по футболу в формате 8x8. 13 тур. «Бейкер Стрит» (Махачкала) – «Корез» (Сулейман-Стальский район) Прямая трансляция 16:30 Время новостей Дагестана	16:50 «Удивительные горы. Лучшее» (0+) 17:05 Т/с «Конвой PQ-17» 3-4 с. (12+) 19:00 Кубок России по футболу. «Динамо» (Махачкала) – «Волгарь» (Астрахань). Прямая трансляция 21:00 «Ульяна спросит» 22:00 Д/ц «Заповедники РФ» «Баргузинский заповедник» (с субтитрами) (12+) 22:30 Время новостей Дагестана 22:50 Х/ф «Тихий омут» 00:30 Время новостей Дагестана 00:50 Проект «Ночной дождь» 16 (12+) 01:15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» (12+) 01:50 Д/ц «Чистая Победа» «Битва за Эльбрус» (16+)	05:55 Х/ф «Красавица и чудовище». (16+). 08:00 «Вести». Местное время. 08:20 Местное время. Суббота. 08:35 «По секрету всему свету». 09:00 «Формула еды». 09:25 «Пятеро на одного» 10:10 «Сто к одному». 11:00,12:30,17:00 «Вести» 11:55 «Русские у Гроба Господня». 13:00 «Схождение благодатного огня». Трансляция из Иерусалима. 15:00 «Вести». 15:10 Д/ф «Империя: Екатерина II». (12+). 18:00 «Вести». 18:20 Д/ф «Империя: Екатерина II». (12+). 18:55 Светлой памяти В.Зайцева и В. Юдашкина 20:05 «Кто хочет стать миллионером?» (12+). 21:00 «Время». 21:35 «Сегодня вечером». 23:30 Пасха Христова. Трансляция богослужения из Храма Христа Спасителя. 02:15 «Подкаст. Лаб». «Собрались с мыслями». (16+).	05:05 Т/с «Марлен». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:20 «Поедем, поедим». 09:20 «Едим дома». 10:00 «Сегодня». 10:20 «Главная дорога». (16+). 11:00 «Живая еда». (12+). 12:00 «Квартирный вопрос». 13:00 «Схождение благодатного огня». Трансляция из Иерусалима. 15:00 «Своя игра». 16:00 «Сегодня». 16:20 «Следствие вели...» (16+). 19:00 «Центральное телевидение». (16+). 20:20 «Ты не поверишь!» (16+). 21:20 «Звезды». (16+). 23:10 «Международная пилорама». (18+). 00:00 «Квартирник НТВ у Маргулиса». (16+). 01:35 Х/ф «Искушение».	06:30 Мелодрама «Без памяти люблю». (Россия). (16+). 09:50 «Уютное утро». (16+). 10:20 Мелодрама «Змеиный полдень». 1-8 с. (16+). 19:00 Т/с «Великолепный век», 21 и 22 с. (Турция). (16+). 23:20 Мелодрама «Зита и Гита». (Индия). (16+). 02:05 Мелодрама «Мама Люба». (Россия). (16+). 05:30 Д/с «Настоящая Ванга». (16+). 06:10 Мелодрама «Судьба на лестничной клетке». (Россия). (16+).	05:55 Д/с. (16+). 07:05 «Православная энциклопедия». (6+). 07:30 Х/ф «Полосатый рейс». (12+). 09:05 Х/ф «Некрасивая подружка». (12+). 10:55 «Просто & вкусно». (6+). 11:30 «События». (16+). 11:50 Х/ф «Золотая мина» 14:30 «События». (16+). 14:45 Х/ф «Чувство правды». (12+). 18:25 Х/ф «Чувство правды 2». (12+). 22:00 «События». (16+). 22:15 «Хроники московского быта». (12+). 23:00 Д/ф «Русские тайны. Пророчество от Ивана Грозного до Путина». (16+). 23:45 Д/ф «Жены диктатора». (16+). 00:25 Х/ф «Не могу сказать «прощай»». (12+). 01:55 Д/с «НЗзад в СССР». (16+).	07:55 «Морской бой». 09:00 Новости дня. (16+). 09:20 Х/ф «Голубая стрела» 11:10 «Мужики». (16+). 11:40 «СССР. Знак качества». 12:30 «Не факт!» (12+). 13:00 Новости дня. (16+). 13:15 «Легенды науки». 14:00 «Главный день». 14:50 «Время героев». 15:15 Д/с «Поклоние смельчакам». (16+). 15:35,19:25 Х/ф «Фронт без флангов». (12+). 19:00 Новости дня. (16+). 19:35 Х/ф «Улица полна неожиданностей». 21:15 Всероссийский вокальный конкурс «Звезда-2024». (6+). 22:50 «Ушаков. Адмирал Божьей милостью». 23:30 Прямая трансляция Пасхального богослужения из Главного Храма ВС РФ и Никольского морского собора Кронштадта.

ГЯД, 5-МАЙ	ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РТВК 07:00 Время новостей Дагестана 07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» (12+) 08:00 М/с «Маша и медведь» (0+) 08:15 М/с «Супер Мята» 08:30 Время новостей Дагестана 08:50 «Культурный код» 09:05 «Дагестан туристический» (0+) 09:20 Х/ф «Тихий омут» 11:00 Д/ц «Без срока давности» «Кавказ непокоренный» (16+) 11:45 «И в шутку, и всерьез» (12+) 11:55 «Умники и умницы Дагестана» (0+)	12:30 Детские новости 12:50 Т/с «Конвой PQ-17» 5-6 с. (12+) 14:40 «Дежурная часть» 14:50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» (12+) 15:30 «Человек и право» 16:45 «Удивительные горы» (0+) 17:05 Т/с «Конвой PQ-17» 7-8 с. (12+) 18:50 Передача на цахурском языке (12+) 19:30 Время новостей Дагестана. Итоги 20:35 «Служа Родине» 20:50 Ток-шоу «Говорить разрешается!» (12+) 22:00 Х/ф «Белое платье» 00:00 Проект «Ночной дождь» 18 (12+)	05:55 Х/ф «В тесноте, да не в обиде». (12+). 08:00 Местное время. Воскресенье. 08:35 «Когда все дома с Тимуром Кизяковым». 09:25 «Турция почита с Николаем Басковым». 10:10 «Сто к одному». 11:00 «Вести». 12:00 «Доктор Мячников». 13:05 Комедия «Карнавальная ночь». 14:30 «Измайловский парк». (16+). 17:00 «Вести». 17:50 «Песни от всей души». (12+). 20:00 «Вести». 22:00 «Москва. Кремль. Путин». 22:35 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым». (12+). 01:05 Х/ф «В тесноте, да не в обиде». (12+).	04:40 Т/с «Марлен». (16+). 06:30 «Центральное телевидение». (16+). 08:00 «Сегодня». 08:20 «У нас вытворяют!» (12+). 10:00 «Сегодня». 10:20 «Первая передача». 11:00 «Чудо техники». 12:00 «Дачный ответ». 13:00 «НашПотребНадзор». (16+). 14:00 «Однажды...» (16+). 15:00 «Своя игра». 16:00 «Сегодня». 16:20 «Следствие вели...» (16+). 19:00 «Итоги недели». 20:20 Шоу «Маска». (12+). 00:20 «Основано на реальных событиях». (16+). 03:35 Х/ф «Мой грех».	06:30 Мелодрама «Судьба на лестничной клетке». (Россия). (16+). 10:05 «Пять ужинов». (16+). 10:20 Мелодрама «Семейные призраки», 1-8 с. (Россия). (16+). 19:00 Т/с «Великолепный век», 23 и 24 с. (Турция). (16+). 23:20 Мелодрама «Коммуналка». (Россия). (16+). 03:00 Д/с «Настоящая Ванга». (16+). 04:10 Мелодрама «Зита и Гита». (Индия). (16+).	06:20 Х/ф «Помощница». 08:15 Д/ф «Святые и близкие. Матрона Московская». (16+). 09:00 «Здоровый смысл». 09:30 Х/ф «Некрасивая подружка». (12+). 11:30 «События». (16+). 11:45 «Наша смешная жизнь». (16+). 12:35 Х/ф «Не могу сказать «прощай»». (12+). 14:30 «События». (16+). 14:45 «Смех среди белая дня». Концерт. (12+). 16:00 Великая Пасхальная Вечеря. Трансляция из Храма Христа Спасителя. (16+). 17:10 Х/ф «Из Сибири с любовью». (12+). 21:00 Х/ф «Одна ты на двоих». (16+). 00:35 «События». (16+). 00:50 «Петровка, 38». (16+).	06:40 Х/ф «Александр Невский». (12+). 09:00 Новости недели. 09:25 «Служу России». 09:55 «Военная приемка» 10:40 «Легенды армии». 11:30 «Моторы и колеса» 12:20 Д/с «Война миров» 13:10 «Код доступа». 14:00 «Улика из прошлого» 14:50 «Скрытые угрозы» 15:40 Д/с «Секретные материалы». (16+). 16:30 Д/с «Загадки века» 17:20 «Специальный репортаж. Что русскому смешно...» (16+). 18:00 Главное с О. Беловой. (16+). 19:40 Д/с «Легенды советского сыска». 23:00 «Фетисов». (12+). 23:55 Х/ф «Голубая стрела». (12+). 01:40 Х/ф «Зеленые цепочки». (6+).

КУЛЬТУРА 29-апрелдилай-5-майдалди	АРБЕ	ХЕМИС	ЖУЬМЯ	КИШ	ГЯД	РАДИО
ИСЛЕН 06:30 М/ф: «Котрыболов», «Исполнение желаний» 07:50 Х/ф «Тимур и его команда». 10:00 Д/ф «Культурный отдых. Дачный вопрос. 1900-е...» 10:30 Спектакль «Месяц в деревне». 13:40 Гала-концерт VI Всероссийского конкурса молодых исполнителей «Русский балет». 16:05 Д/ф «Габриэла Комлева. Жизнь в танце». 17:05 Х/ф «Сердца четырех». 18:40 «Песня не прощается... 1971-1972». 19:30 Новости культуры. 19:45 Х/ф «Вокзал для двоих». 22:00 Х/ф «Дачники». 23:40 Д/ф «Огненные птицы». 00:20 Х/ф «Сельский врач». 02:10 Искатели. «Загадка исчезнувшей коллекции».	06:30 М/ф: 07:30 Х/ф «Сердца четырех». 09:05 Кино о кино. 09:45 Х/ф «Покровские ворота». 11:55 Исторические курорты России. 12:25 Д/ф «Библия в живописи. Мозаики Равенны». 13:15 Д/ф «Соловьиный рай». 14:00 В. Захарченко и Государственный академический Кубанский казачий хор. 15:15 Кино о кино. 15:55 Х/ф «Женитьба Бальзаминова». 17:20 «Прощай, XX век!» Невеселый солдат Виктор Астафьев. 18:00 Х/ф «Звездапад». 19:30 Новости культуры. 19:45 Д/ф «Мир Александров» Пахмутовой». 20:50 Александра Пахмутова. «В песне - жизнь моя». Трансляция из Волгограда. 22:35 Спектакль «Дачники на Баби, или «Асса» 30 лет спустя». (18+). 00:55 Д/ф «Соловьиный рай».	07:00 Легенды мирового кино. П. Кочодчиков. 07:30 Д/ф 08:20 Х/ф «Дачники». 10:00 Новости культуры. 10:15 Х/ф «Тетя Маруся». 12:30 Новости культуры. 12:45 Абсолютный слух. 13:25 Х/ф «В мертвой петле». 14:50 Д/ф «Забывтое ремесло». «Бортник». 15:05 Д/ф 15:45 Д/с «Запечатленное время». 16:15 «2 Верник 2». 17:00 Новости культуры. 17:15 Прямичный домик. 17:45 VI Великопостный хоровой фестиваль. 18:45 «Семейная комедия. Георгий Гачев и Светлана Семенова». 19:30 Новости культуры. 19:45 Открытая книга. 20:15 «Спокойной ночи, малыши!» 20:30 Кино о кино. 21:10 «Энигма. Владислав Сулимский». 21:55 Х/ф «Женитьба Бальзаминова». 23:20 Д/ф «Владимир Фортос. Прикоснуться к солнцу». 00:10 Новости культуры.	07:05 Легенды мирового кино. Г. Жженов. 07:35 Д/ф «Новые люди села Ятского». 08:30 Х/ф «Наша дача». 10:00 Новости культуры. 10:15 Х/ф «Без вины виноватые». 12:00 Открытая книга. 12:30 Новости культуры. 12:45 Власть факта. 13:25 Х/ф «Истребители». 15:05 Д/ф «...Так было суждено». 15:45 Д/с «Запечатленное время». 16:15 «Энигма. Владислав Сулимский». 17:00 Новости культуры. 17:15 Письмо из провинции. Валдай. 17:50 VI Великопостный хоровой фестиваль. 18:45 «Семейная комедия. Георгий Гачев и Светлана Семенова». 19:30 Новости культуры. 19:45 Линия жизни. 20:40 Х/ф «Верьте мне, люди!» 22:30 «2 Верник 2». С. Любшин. 00:10 Новости культуры. 00:25 Х/ф «Звездапад». 01:55 VI Великопостный хоровой фестиваль.	07:05 М/ф: «Василиса Прекрасная», «Заколдованный мальчик». 08:10 Х/ф «Истребители». 09:45 «Мы - грамотеи!» 10:25 Х/ф «Сказ про то, как царь Петр арапа женил». 12:05 Д/ф «Библия в живописи. От Византии к Древней Руси». 13:10 Человеческий фактор 13:35 Д/ф «Лесные стражники. Дятлы». 14:20 «Рассказы из русской истории». 15:20 Хор Сретенского монастыря. «Популярные песни XX века». 16:25 Кино о кино. «Золушка». Добрые люди, где же вы?» 17:05 Х/ф «Золушка». 18:25 Д/ф «Божье! Чувствую приближение Твое!» 19:30 Новости культуры. 19:45 Х/ф «Анна Каренина» 22:05 Острова. Т. Саймалова. 22:50 Х/ф «Сердце не камень».	06:30 Х/ф «Сердце не камень». 08:50 Тайны старого чердака. 09:20 Диалоги о животных. 10:00 Больше, чем любовь. А. Лазарев и С. Немоярева. 10:45 Х/ф «Матрос сошел на берег». 11:55 Д/ф. 13:00 Невский ковчег. 13:30 «Игра в бисер» 14:10 Х/ф «Приключения Буратино». 16:30 «Картина мира с Михаилом Ковальчуком». 17:15 «Романтика романса». 18:15 Д/ф «Я найду тебя, отец!» 19:30 Новости культуры. 19:45 Х/ф «Сказ про то, как царь Петр арапа женил». 21:25 Спектакль «Третий звонок, господа!» 23:15 Х/ф «Тетя Маруся». 01:25 Диалоги о животных. Минский зоопарк.	ИСЛЕН 11:10 Вести «Дагестан» 13:30 Радиоспектакль САЛАСА 11:10 Вести «Дагестан» 11:30 «Актуально». АРБЕ 11:10 Вести «Дагестан» 11:30 Встречи в студии. ХЕМИС 11:10 Вести «Дагестан» 11:30 Время и молодежь. ЖУЬМЯ 11:10 Вести «Дагестан» 11:25 Голос Ислама 11:45 Концерт. КИШ 13:10 Итоги недели. ГЯД 10:10 Соколенок.

Программа гъазурайди -
Насима ВЕЛИБЕГОВА

Къуръан маса члалариз таржума авун ихтияр авайди субутзавай делилар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ, диндин алим

Чехи алим Мугъаммад ибн аль-Гъасан аль-Гъажавий Ас-Сагъалибийди вичин «Гъукму таржаматиль-Къуръаниль-Карим» («Пак Къуръан таржума авунинин гъакъиндай къарар») ктабда кьейднава (мана): «Бязибуру гуя Исламди вири инсанриз араб члал чирун, чпин члалар яргъаз авун важиблу ва абуруз пак Къуръан таржума авун къадагъа авунва лугъуз тестикъарзава. Им, гьелбетда, еке гьалат я ва адан гъакъиндай дуьз жаваб зи ктабди гузва: «Къуръан таржума ийидай ихтияр ава».

Дугъриданни, ада а ктабда динди Исламдиз гъахъай уьмметар вири араб члалди рахуниз мажбур тийизвайди субутнава. И кардиз делил ам я хьи, са шумуд асиррин вилик Ислам дин къабулай халкъар, араб члал элячл тавуна, чи ийкъарани чпин хайи члаларалди рахазва. Динди асулдай Къуръан таржума авун къадагъа авунвач. Ихътин къадагъа эсиллагъ авач - я Къуръанда, я гьадисра, я «ижмагъда» (алимрин рейсадивиле), я «къиясда» (гекъигунра).

Мугъаммад ибн аль-Гъасан аль-Гъажавий Ас-Сагъалибийди гъакъни кьейднава: «Дугъриданни, ам таржума авун тармарзу (крани ва герек) крарикай я ва чна ик лугъун дуьз я: «Гъакъикъатда ам «фарзу-кифаягъ» (мусурманрин коллективдин мажбурнамавал (коллективная обязанность)) крарикай я, чи уьмметдиз вич таммарун важиблу тир ва а кар са пай мусурманри килиз акъудайтла, амайбурун хивяй а кар акъатзава. Эгер ам садани тавуртла, вири гунагъда жезва». И кардиз талуьк делил ихътинди я: «Дугъриданни, ам талигъ авун я, яни Аллагъдин расулдин (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) патай агакъарун - ада вичи гьадисда кьейднавайвал (мана): «Къуй инал шагидвалзавайда гъаиб (яни инал алачир) касдив агакъаррай!». Мад са гьадисда лагъана (мана): «Агакъара куьне завай са аят къванни». Аллагъ-Таалади эмирна важиблу авунва (5-сура, 67-аят, мана): «Эй, расул! Агакъара (вуна инсанрив) ваз ви Раббидин патай (авудна) ракъурнавайди («вагъй»)!» Эгер вуна а кар тавуртла (са пай агакъарна маса пай чуьнуьхарайтла), (вуна) Ада ракъурайди (Адан «Кагъаз», Дин) агакъарнач (ам - вуна эмир агакъар тавун я)», - яни ам арабрив абурун хайи члалал агакъарун я. Къуръанда лагъанва (14-сура, 4-аят, мана): «Ва гъар са расул Чна вичин халкъдин члалал рахазвайди яз ракъурнай, ада абуруз (Аллагъдин шариятдин) баян гун патал...».

Арабрив Пайгъамбардин (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) ериндал а кар килиз акъудун ва Къуръан амай халкъаривни агакъарун важиблу я. Гъавилляй ада гьадисда лагъанва (мана): «Агакъара куьне зи патай са аят къванни». Къуръан маса (вири) халкъарив, абурун хайи члалариз таржума тавунмаз, агакъарун мумкин кар туш» («Тарих гъаракат таржамати Къуръаниль-Карим мин къибали аль мусташиркъина ва давафигуьга ва хатларуьга»).

Маса чехи алим Агъмад Закий Гъаммада (Каирда Аль-Азгъар университетдин устаз, профессор) вичин ктабда кьейднава: «Къуръан Аллагъ-Таалади вири инсанятдиз ракъурнавай Ктаб я... Къуръандин бязи аятар гъеле Аллагъдин расулдин уьмуьрда таржума авунвай. Асгъабри, азиятрикай яргъаз хъунин макъсаддалди къурайшрин патай Гъабашадиз (Эфиопиядиз) гъижра авурла, абуру авай чкадиз Амр ибн аль-Гъас атанай (къурайшрин патай). Адан къаст абуру (асгъабар) ан-Нажашийдивай - Гъабашадин пачагъдивай вахчуна, элкъвена хутахун тир. А члавуз Жагъфар ибн Абу Талиба Ан-Нажашийдиз «Марьям» сурадин сифте

къилляй 40 аят келна. Ан-Нажашийди вичиз араб члал чин тийизвайвилляй, а аятар таржума авун тлалабна ва а кар, гъакъикъатдани, килиз акъатнай...».

Агъмад Закий Гъаммада гъакъни алава хъувунва: «Дугъриданни, Пайгъамбарди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) маса уьлквейрин пачагъриз ва гъакимриз ракъурай кагъазар таржума авунвай...».

Амма мусурманар Къуръан таржума ийиз лап геж - XX асирдин сифте къилера (1905-йисуз) гатлунна. Таржума авунин асул макъсадни «мусташиркъин» (востоковедрин) тугъметриз, абуру Къуръандик кутунвай рехнейриз жаваб гун тир. Яни, мусурманрин къаст араб члалал рахан тийизвай маса халкъариз Къуръандин аятрин баянар гун тушир...».

Инал винидихъ твар къур алимди ихътин эвер гузва: мусурманриз гъар са инсандиз ва гъар са члалал Къуръандин манаяр ачухарун важиблу я! Къуръан таржума ийидай ихтияр ава лугъузвай чехи пай алимри кьейдзава хьи, Къуръан таржума авун неинки ихтияр авай кар я, ам гъатта чарасуз ва лазим кар я - Къуръандин рехъ (руьгъ) ва макъсадар, мумкин тирвал, чпиз араб члал чин тийизвай халкъарив агакъарун патал.

Агъмад Закий Гъаммада мадни кхъизвайвал, имам Аль-Бухарийди вичин «Сагъигъ» ктабда Къуръан таржума авун дуьз кар тирди къалурзавай гафар гъанва - «къияс» авун (гекъигун) яз - Аллагъди ракъурнавай маса Ктабар таржума авун дуьз кар тирди тестикъарунихъ галаз. Имам Ибн Гъажара вичин «Фатгъуль-Барий» ктабдин «Таврат ва Аллагъдин маса Ктабар тафсир (баян) авун ихтияр авай кар я - араб ва маса члалалди» разделда «Сагъигъ Бухарий» ктабдиз баян яз кьейднавай «Къуръан тар-

лам хъуй Дуьз рекъиз табиь хъанвайбуруз! Адалай гуьгуьниз. ...Дугъриданни, за ваз Исламдин эвер гуналди эвер гузва: «Ислам къабула (Аллагъдиз муьтлуьгъ хъухъ) - вун саламатвиле жеда ва ваз ви суваб къве сеферда къведе! Эгер вун патлахъ элкъвейтла, дугъриданни, вал вири «арисийвийрин» (яни «насарайрин») - хашпарайрин са мезгъебдин терефдаррин) гунагъар жеда. Къуръанда лагъанва (3-сура, 64-аят, мана): «Лагъ (вуна эй, Пайгъамбар): «Эй, Ктаб - эгъли-яр! Ша чун чини куь арада сад тир (адалатлу) келимадал къвен - чна Аллагъдилай гъейри (мад садазни) ибадат ийидач, ва чна Адаз са затни шерик яз къадач, ва чна чи (чакай) садбуру муькуьбуру агъаяр яз къадач Аллагъдилай гъейри» лагъай. Ва эгер абуру къулухъ элкъвейтла (а кардикай), куьне лагъ (абуруз): «Шагъидвал ая (куьне) - чун мусурманар (Аллагъдиз муьтлуьгъ хъанвайбуру) тирди».

Чехи алимди генани лугъузвайвал, имам Бухарийди гъакъни Абу Гъурайра асгъабдин (Аллагъ рази хъурай вичелай) гафар гъанва: «Ктаб-эгълири Таврат «ибраания» члалал келзавай. Гуьгуьнлай араб члалалди Исламдин эгълири адан тафсир (баян) гузвай. Пайгъамбарди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) лагъана (мана): «Куьн инанмиш жемир Ктаб-эгълирихъ ва абуру таб язни къамир, ва (кела аят: 2-сура, 136-аят, мана): «Лагъ (куьне): «Чна иман гъанва (Сад тир) Аллагъдихъ, ва чаз (авудна) ракъурнавайдахъ (Къуръандихъ), ва (авудна) ракъурнавай шейэрихъ Ибрагъимаз, Исмаилаз, Исгъаьаз, Йакъубаз ва Сихилриз (Йакъубан веледрикай хъайи цикъвед сихилрин пайгъамбарриз), ва ракъурнавай шейинихъ Мусадиз (Тавратдихъ) ва Исадиз (Инжилдихъ), ва

я! Аллагъди Къуръанда лагъанва (3-сура, 93-аят, 93, мана): «...Лагъ: «Гъваш (куьне) Таврат ва кела ам, эгер куьн гъахъбуру ятла!» И аятдай делил яз къачуз жезва: дугъриданни, Таврат «ибрия» члалал тир ва Аллагъ-Таалади чпиз «ибрия» члал чин тийизвай арабрив ам келун эмирна. Изин (ихтияр) гунин кар - ам араб члалалди адакай лугъун я! Винидихъ къалурнавай аятрай ва гьадисрай акъазвайвал, Пайгъамбарди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) Къуръандин аятар а члалариз таржума авун тестикъарна. (Аллагъдин расулдин (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) уьмуьрда аятар адан икъардалди таржума авунва: румвийрин ва гъабашийрин члалариз) («Фатгъул-Барий», 17-жуз. 299, 300-чинар).

Ибн аль-Хатлиб лугъудай чехи алимди кьейдзавайвал, Ибн Гъажар алимди Къуръан таржума ийидай ихтияр авайди идалай гъейри, маса чкайрални (ктабрани) раиж ийизва. Килди къачуртла, Ибн аль-Хатлиба лугъузва: «Дугъриданни, имам Ибн Гъажара (ам гьадисрин илимда чехи имамрикай сад я) таржума авун, ик лугъуз, важиблу тирди тестикъарнава: «Дугъриданни, «вагъй» (откровение) адан келзавай жуьрени ва кел тийизвай жуьрени - араб члалал атанва, амма а карди Пайгъамбар (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) вири инсанятдиз, арабривни, аджамризни (араб туширбурузни - ред.), ракъурнавайди элкъвурзавач (манийвалзавач - ред.), вучиз лагъайтла адаз «вагъй» атанвай члал араб члал я. Пайгъамбарди (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) ам арабрив агакъарзава ва абуру (яни арабри) ам араб туширбуруз гъабурун члаларалди таржума ийизва» («Аль-Фуркъан», 222-чин).

Чехи алим Мугъаммад Салигъ Самка лугъузва: «Имам аш-Шаатлибийди вичин «аль-Мувафакъат» ктабда Къуръан таржума авун ихтияр авайди «къияс» (ухшар) авунилай делил яз къачунва. Яни чпиз Къуръандин дерин манаяр къатлудай чирвилер авачир вири жемятдиз Къуръандин тафсир (баян) авунин гъакъиндай чи уьмметдиз хъанвай рейсадивал («ижмагъ»). (Маса гафаралди лагъайтла, Къуръандин манаяр къатлудай дерин чирвилер авачир жемятдиз ам тафсир (толкование) ийидай ихтияр хъунин делил, ада Къуръан араб члал чин тийизвай ксариз таржума авуниз ухшар кар яз къазва. Алимди и къайдада гекъиззава: Къуръандин аятриз тафсир ийидай ихтияр алимри рейсадивилелди гузватла, таржумани гъа тафсирдин са жуьре я. Эгер Къуръандиз тафсир гузватла, Ам таржума ийизни жезва - ред.).

Дугъриданни, таржума авун - арабар туширбуруз тафсир авун ва баян гана ачухун я. Абуру Къуръандин, адан къайдайрин, къанунрин гъавурда акъадайвал ва абуру адан манайрални макъсадрал фикирфагъумдайвал».

Чехи алим Мугъаммад ибн аль-Гъасан аль-Гъажавий Ас-Сагъалибийди лугъузва: «Къейд авун лазим я, таржума ийидай ихтияр авач лугъузвай чехи пай ксарин фикир члурукла гъавурда акъунал асаслу жезва. Яни абуру таржума Къуръан яз гъисабзава. Гзафбурувай а фикирдикай, а гъиссдикай хкечлиз жезвач. Дугъриданни, таржума Къуръан яз гъисабун ачух ва ашкара гьалат кар я... Таржума, гъикъван ам дуьзди ва хъсанди, гъикъван адан дережа къакъанди хъайитлани, ам пак Къуръандин дережадив агакъдач! Бязи алимри и гьалат арадай акъудун патал таржумайриз тайин тир тварар ганва: «Къуръандин манайрин таржума», «Къуръандин гъавурда тун»...

Чна, дуьа ийиз, Аллагъдивай Ада чун дуьздиз чи диндин гъавурда тун, чи чирвилер артухарун ва абуралди амал ийиз куьмек гун тлалазава.

жума авун ихтияр авай кар я» гафарни гъа и фикирдал бинеламишнава. И карни ада Аллагъдин гафариз (аятдиз) килигна авунва (3-сура, 93-аят, мана): «...Лагъ (эй, Пайгъамбар «ягъудриз»): «Гъваш (куьне) Таврат ва кела ам, эгер куьн гъахъбуру ятла!».

Агъмад Закий Гъаммада хабар гузвайвал, имам Бухарийди вичин ктабда мад ихътин гафарни гъанва:

«Ибн Аббас асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: «Заз Абу Суфьян ибн Гъарб асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) хабар гайивал, Гъиракълди (Римдин императорди) вичин таржумачийриз эвер гана. Гуьгуьнлай ада Пайгъамбардин (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) Кагъаз гъун тапшурмишна. А Кагъазда авай: «Бисмилляги ррагъмани ррагъим. Им Мугъаммадан - Аллагъдин расулдин ва Адан бендедин патай Гъиракълдиз я - Римдин чехидаз. Са-

ракъурнавай шейэрихъ пайгъамбарриз чпин Раббидин патай (вири Ктабринихъ), чна абурукай (пайгъамбаррикай) садан ва муькуьдан арада фаркъ твазвач (садахъ иман гъиз муькуьдахъ кафирваллиз), ва са Гъадаз чун мусурманвалзавайбуру (итлаатлувалзавайбуру) я».

Ахла ада Ибн Умар асгъабдиллай (Аллагъ рази хъурай чпелай) атанвай маса гьадисни гъана.

Агъмад Закий Гъаммада кьейдзавайвал, имам Ибн Гъажара и гьадисрин гъакъиндай баянар гуз, ик лагъана: «Арадал атанвай кар ам я хьи, «ибрия» члалал тир шей араб члалалди ва гъак аксибани ихтияр ава лугъузва (яни таржума ийидай ихтияр - ред.). Са суал ава: а члалан гъавурда гъат тийизвайдаз ва я ахътинди туширдаз а ихтияр хъун талуьк яни кьетлендиз? Сад лагъай гаф (яни члалан гъавурда гъат тийизвайдаз таржума авун - ред.) - ам чехи пай алимрин гаф

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а» РД-дин «Дагъустан» «Этномедиахолдинг» ГБУ-дин регъбер
А.ГЪ. ЮСУПОВ
Тел.: 66-00-25

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ
Тел.: (872-2) 66-00-60

E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА

КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
ГЪ.У. ИЛЬЯСОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Газет йиса 48 сеферда акъатзава.

Газет алакьадин, информациядин технологиядин ва массовый коммуникациядин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрацйа авуна. Регистрацйадин нумра ПИ№ТУ05-00420. Макъалаар редакцияди туькуьур хьийизва. Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур элкьвена вахъузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делирдин дуьзвили ва керчеквилини патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а». Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.00
Газет «Издательство» «Лотос» ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6243

ГЪ - И лишандик квай материалра гъакъидихъ чапзавайбуру я.
12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай.

Мубаракрай!

Махачкъалада яшамин жезвай къурушви хва, лайихлу юрист, машгъур адвокат, къени хизандин къбил Гъатем Шамсудинович РАЖАБОВАЗ:

*Вири уьмуьр тухвайди я паквиле,
Кутун патал гъар са карда гъахъ вилик.
Квадариз кИанз дуьньядив гвай дарвилер,
Фигьилвилер, туькъуьлвилер, тIарвилер.
Мизан-терез туна даим къайдада,
Вил тахъана идан-адан савдадал.
Гила килиг агакънавай яшариз,
Къалурзава къамат къетIен къашари!
Вуч лугъуда гъурметризни лайихриз?*

*Шитвал чидач Итимвилеин къилихриз!
Сагърай, чи хва! Ви къил мадни вине хъуй!
Ви рехъ ми хъи несилризни чешине хъуй!..*

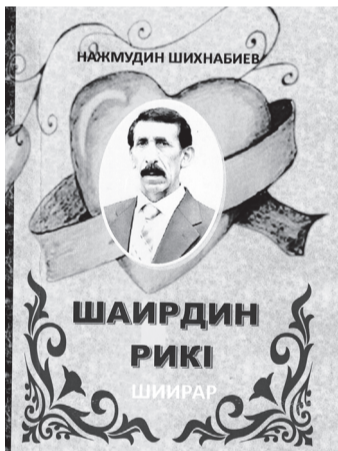
ВИ 80 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ ДУСТАР МЕРД АЛИ, АБДУЛЛАГЪ, БАГЪИР, АЛАУДИН ВА ВИРИ БАГЪРИЯР.

Цийи ктабар

«Шаирдин рикI»

Чн мухбир

Муьквара Къасумхуьрел, «Новый Кавказ» - «Кюринские зори» чапханада, лезгийрин машгъур гъикаятчи, шаир, хейлин йисара СтIал Сулейманан райондин Шихидхуьруьн

мектебда муаллим яз къвалахай **Нажмудин ШИХНАБИЕВАН «Шаирдин рикI»** тIвар алай цийи ктабдиз экв акуна.

Къейд ийин хьи, Н.Шихнабиев лезги кIелзавайдаз икъван чIавалди гъафни-гъаф гъикаятчи яз чидай. Шиирар авторди фадлай кхизвайтIани, абур печатдиз къериз-цIаруз акъатзавай. Виликдай акъатнавай адан саки вири ктабарни («Куьредин билбил», «Мехъер», «Уьмуьрдин декъикъаяр» ва масабур) гъикаятдин эсеррикай ибарат я.

«Шаирдин рикI» ктабди Н.Шихнабиевахъ шиирар кхьин рекъайни бажарагъ авайди субутна. Цийи ктабда гъатнавай ватанпересвилини, муьгъуббатдин, тербиядин темайрай, тIебиатдикай, инсанрин къилихрикай кхьенвай шиирри кIелзавайбурун фикир желбзава, абур кIарагъарнавай месэлайрин гъакъиндай веревирдер ийиз тазва.

Чна Нажмудин муаллимдиз цийи ктаб мубаракзава ва адахъ яратмишунрин рекъе цийи куклушар муьтлуьгъардай илгамни руьгъдин къуватар хъун алхишзава.

Гъалибчийар тебрикна

Агъмед МАГЪМУДОВ

19-апрелдиз «Лезги газетдин» редакцияда гъар йисуз рамазандин вацра газет кIелзавайбурун арада Ислам диндиз талукъ яз къиле тухузвай конкурсдин гъалибчийарив савкъатар вахкана.

Къейд ийин хьи, конкурс тешкилайбурун арада медениятдинни марифатдин Алкъвадар Гъасанан тIварунихъ галай центр ва «Лезги газетдин» редакция авай.

Конкурсдин къвалахриз диндин алим Ямин Меьгамедова къимет гана. Гъалибчийарив савкъатар вахкунин мярекатда адани «Лезги газетдин» къилин редактор Меьгамед Ибрагъимова иштиракна.

Конкурсдин нетижада 1-ча Ахъегъ райондай тир Замир Султанбегова, 2 ва 3-чкаяр СтIал Сулейманан райондай тир Демир Шагъбановани Раиса Алиметовади къуна.

3.Султанбеговаз диплом, телефон, 15 агъзур манат пулдин пишкеш ва маса савкъатар

гана. 2, 3-чкаяр къурбур дипломриз, 12, 9 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин пишкешризни маса савкъатриз лайихлу хъана.

Майдин сувар хъуьрезва чаз

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Цуьквед-бере, пагъ, гуьлуьшан, Чан апрель, вун, жемир пашман. Къвезва-къвезва аян я ваз, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Идлай къетIен сувар жедан, Билбилни кваз хилел бирдан. Чив-чив ийиз, мубарак гъаз, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Вал вил ала, ингъе-ингъе, Буюр, яша, цуьквед-сегъне, Рак гатана мугъман багъаз, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Авач сувар валай гъейри, Зегъметчидиз икъван сейли. Фикир сад яз, гъевесдик кваз, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Пагъ, иер я, лап эфзел я, Майдин сувар хупI гуьзел я. Цуьквед-хунча, сейлидаказ, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Яллагъ-яллагъ, ислягъвал хъуй, И дуьньядал мублагъвал хъуй. Ялвар я им. Ал пайдах гъаз, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Далдамдин ван, зуьрнедин зил, Къуьлер ийиз кIвачер къезил. Гъар са кIуфал шадвал алаз, Майдин сувар хъуьрезва чаз.

Мубарак хъуй Майдин сувар, Мягъкем хъурай илгъам-лувар. Гъар са мецел аваз къугъваз, Майдин сувар хъуьрезва чаз...

Малумат

Майдин суварихъ галаз алакьалу яз 28-апрелдиз 1-майдалди Дагъустанда къвалах тийидай йикъар яз малумарнавайвилей, «Лезги газетдин» 17-нумра 9-майдиз чапдай акъатда.

«Мавел» чапханади **Къ.Х.АКИМОВАН** 2024-йисан майдиз акъатдай «Лезги халкъдин чан алай тарих» («Живая история лезгинского народа») ктабдин подписка малумарнава. Ам 350 чиникай ибарат я. Са ктаб подписка авунин къимет - **500 манат**.
ЧИ АДРЕС: 367010, Махачкъала шегъер, О.Кошевоян куьче, 42«а», «Мавел» чапхана. Тел.: 8-928-511-31-16; 8-928-873-40-02.

Сканворд

Туьклуьрайди - Куругъли КIЕЛЕТВИ

Пудкъад секунд	Магъара	Мейит тухудай занбураг	Сятинин хел
КIанчI, куьтуьк	Муьгъ-тежвал	Къугъунин тIвар	Лимондин "стха" (урус гаф)
ЦIал лампа эцигдай чка		Кхьинрин лишан	Писатель Сардар ...
Гъуьжет	Малдин хам	... Эмин	ЦIулунин уьнуьг
Къурагъ райондин хуьр	Дагъустандин халкъ	Къегъал	
	Гурмагъ		

«ЛГ»-дин 15-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар: **ДУЪЗ ЦIАРАРА:** Агъарам. Наха. Алим. Уьзуьм. Тарс. Айиб. Уьлен. Твен. Изин. Эвел. ХанIа.
ТИК ЦIАРАРА: Азан. Мукал. Хайма. Мажбурнама. Хатрут. Муьсклуьнвал. Ни.